

NOVOSZEL ANDOR

AZ IGAZSÁG BICSKÁJA

Már most, ha agyonűtnek se tudom, hogy hallottam-e vagy olvastam valahol, hogy annak idején, nagyon régen, a bécsi császári pénztár annyira kiürült néha, hogy alig csengett benne néhány garas. Ugyan jótól kérdeznek, ha éntőlem kérdeznék, hogy ki volt abban az időben Bécsben a császár, bár szörnyen röstellem ebbeli fogyatékoságom, de évszámot, császárok, királyok meg a pápák neveit még iskoláskoromban is összekonfundáltam.

Inkább most se mondok nevet meg időt, mert sose lehet tudni, nem kerül-e ez az írásom egy jófejű ember kezébe, aki a történelmet, legkivált a császárok nevit nagyon tudja, oszt a tudatlanságot a szememre térítené. Mégiscsak szégyellném én ezt nagyon.

Éppen ilyen garastalan állapotban volt a bécsi császári pénztár, mikor hírül kapta a főkamarás, hogy hamarosan, egy-két hónap múlva megérkezik a pápai követ, valami olasz herceg, ki amellet még bíboros is volt.

El lehet, képzelni, micsoda kapkodás, tanakodás lehetett a császári udvarban, hogy honnan teremtsenek pénzt. Mert hiába, a követet illően kell fogadni, de meg ajándék ennek, ajándék annak, mármint a követnek meg a kíséretének. Csak nem két garasba kerül az ilyesmi. De a pápa is küld bizonyosan megymást, hát annak is illik visszaküldeni egy kis ajándékot. De meg hogy egész őszinték legyünk, Bécsnek mindig volt az Úristen előtt valami tarka macskája, ami miatt nem ártott, ha maga a pápa is imádkozott.

Mondom, szörnyen nagy volt a tanakodás a pénzszerzés miatt!

Az egyik okosnak eszébe jutott, hogy nemes Szénta városáva. szemben egy nagy víz van, amit a Tisza minden évben tavaszi áradáskor otffejt. Meg kell próbálni, hátha akad valami jó bolond,

aki azért a vízért pénzt adna. Mi történt, mi nem a császári pénztárban, mire a pápai követ megérkezett, halommal állt az arany csikó.

Lent pedig Széntával szemben egy csomó tót legény építette a nyúlgátakat, két harsányszavú ember parancsára a Tisza hullámai ellen.

Az a két hangos szavú ember egy tallérjával vette meg holdját a víznek, s tízezer talléron jutott tízezer hold földhöz, természetesen, amikor a vizet már le tudták parancsolni a földekről.

Ez a két férfi, aki először birtokolta Csókát és határát, volt a két Marcibány.

Marcibányokról emlékezik meg a történclem, mint két hatalmas, gazdag főúrról. Most jön az a bizonyos „igazság bicskája”. Ha megkaparjuk az igazság bicskájával az idevonatkozó történelmet, a két hatalmas főúrból két egyszerű szeplős tót legényecske lesz, akiknek nem is Marcibány volt a nevük, hanem miután gazdagok voltak, de nem nemesek, a többi szegény tót legény pán Marcinak, vagyis Marci úrnak szólította őket. A Marcibány név, az újabb ezer tallérba került, amiből bizonyosan a császári pénztár láthatott vagy száz tallért, a többi kilencszázról tapintatlanságnak tartom a további beszédet.

Ebben az időben Szenta városában egy nagyon életrevaló, mindég tiszta reverendába járó plébános volt, ha nem tévedek, Kolofát volt a neve.

A tiszai vízimolnárok nagyon nagy vámot szedtek az őrléskor, különösen a szegénységet sújtotta nagyon ez az embertelen uzsoráskodás. Kolofát tisztelendő úr méltó haragjában elhatározta, hogy ő is építtet egy vízimalmot, csupáncsak azért, de mondom, csupáncsak azért, hogy a vízimolnárok Istenhöz térjenek és ne zsarolják a népet. Mert Kolofát tisztelendő úr csak annyi vámot szedett, amennyiből a molnárja meg a felesége tisztességesen megélhetett. Ő magának nem akart de nem is tartott meg egy krajcár hasznát sem. Így mondják ezt az akkori írások, de így került a hagyományokba is szájról szájra. Hogy azok a bizonyos tiszai molnárok okultak-e a nemes példán, schol följegyezve nem lehet találni.

Már most, ha megint elővesszük az igazság bicskáját és megkapargatjuk azt a bizonyos emberség építette malmot és Kolofát plé-

bános úr méltó haragját, mondom, ha megkaparjuk egy kicsit az igazság bicskájával, hát akkor a plébános úr vízi malmában találunk egy „tedd ki hogy hüljön” vizimolnárt és egy tűzről pattant, bogárszemű menyecskét, aki el nem mulasztotta volna egy nap is a reggeli misét, különösen, ha Kolofát plébános úr misézett. De meg a vámszámlásokat is igencsak a menyecske intézte a plébánián Kolofát plébános úrral. És csodálatos, soha nem történt meg, hogy az elszámolásban hiba esett volna.

De tán csukjuk is be az igazság bicskáját, mert hát, izé, mégse illik az ilyesmit ennyi ember előtt firtatni.

Ha így sokszor elő mernénk venni az igazság bicskáját és meg mernénk kapargatni vele az elmúlt eseményeket, talán az egész történelmet újra lehetne írni.

Annyi azonban bizonyos, hogy nagyon jól van az, hogy az igazság bicskáját a boltokban nem árulják, mert egynémelyikünk hétszámra nem merne hazamenni, félve attól, hogy az asszony ezt a bizonyos igazság bicskáját ki találná nyitni és meg találná kapargatni vele a mentegetőzésünket és magunkat. No iszen, sok cifra dolog kerülne napvilágra.

Természetesen nem rólam van szó, mert ugye azt még gondolni is furcsa volna, hogy én valamit, izé, titkolnék, vagy tudom is mi, a feleségem előtt, de azért egy ilyen igazság bicskáját mégse tartanék otthon a házban. Mondom, nem a feleségem miatt, mert hát csak gondolni is szinte véték lenne, hogy én így vagy úgy, a háta mögött, ezt vagy azt, szóval, izé, hanem attól félnék, hogy a gyerek kezébe kerülne, ha lenne gyerekünk, oszt Isten őrizz, meg találná magát véletlenül vele szúrni.

HÉT ARANYOS PÉNTEK

Szép az nagyon, hogy olyasmit is kitaláltak már, hogy ezer meg ezer kilométerről lehet hallani, ha valaki énekel. Azon is lehet csudálkozni, hogy már úgy röpködnek a levegőben az emberek, akár a madarak, de mégis sokkal szebb, sokkal csodáltnivalóbb az, ha valaki egyenesen az éggel kerül összeköttetésbe, földi ember létire.

Mert vannak ilyenek is, csakhogy nagyon ritkán. Az megint igaz, hogy nem iskolázottság kell hozzá, hanem de tán mégis jobb lesz, ha mindjárt el is mondom az egészet, mert úgyis nagyon bajos dolog az ilyesmit megmagyarázni.

Egy reggel aszongya Roza néni az urának, a vén istentelen Mártonnak: hallod-e, hékám, mátul fogva ne legyen káromkodás a házba, intést kaptam álmomba. Boldogult öregszülém elgyütt hozzám az éccaka. Felőled is sok szót ejtett.

– Bolondság – így a Márton. – Engem nem is ösmert öregszüléd. Mikor én hazakerültem a katonáéktól, már régen el is volt temetve.

– No csak ne istentelenkedj. Az üdvözöltek mindenkit ismerhetnek, akit csak akarnak. A csurogi vásárba pedig ne menj el, mert bajod esik.

Ahogy a Napnak lehet mondani, hogy ne süssön, mikor süthetnékjc van, úgy volt Márton is a káromkodással. Intés ide, intés oda, teljes meggyőződéssel végigkáromkodta az egész hetet. Szombaton éjjel meg csak azért is kocsira ült, oszt elment a csurogi vásárba.

Azaz mit is beszélék, dehogyis ment el, csak el akart menni. Még fele úton se volt, az országúton valaki szemközt jött a kocsi-jával. Csak úgy gyalogosan. Ember-e, asszony-e, nem lehet tudni. Vagy szúr, vagy nagykendő volt rajta, a holdvilágnál nehéz az ilyet kinézni.

Az egyik lova Mártonnak megriadt, a kocsit félreccsavarta és belefördította az árokba.

Hajnalba akadtak rá a vásárosok. Se a lónak, se a kocsinak semmi hibája nem volt, de Mártonnak eltört a bal lába.

Ettől az órától kezdve Márton bácsi elcsendesedett. Hiába no, mikor az ember már kifelé megy az életből, nem árt, ha fölfelé is tekinget. De meg tagadhatatlan, nem is egész véletlen lehetett az a szerencsétlenség. Úgy lehet, nem földi ember riasztotta meg a lovat. Nehéz az ilyesfélét bizonyosan tudni, meg tán nem is nagyon jó ezt firtatni.

Fél évre rá, egy vasárnap reggel aszondja Roza néni: Hallod Márton, ne kérdezd, hogy mé, vagy minek, mert úgyse mondhatom meg, mátul kezdve megtartom a hét aranyos pénteket.

Nagy szó ez nagyon, mert tán csak minden százezredik embernek lehet ezt tartani. Titka van annak, amit se ellesni, se elmondani nem lehet. Hanem aki tartja, az látóvá lesz, de még időnként bebetekinthet az égbe is.

Csak híre szaladt az ilyesminek hamar.

Beállít a fiatal Csernyusné, a Franci, Roza nénihez, így az Isten áldja, úgy az Isten áldja, segítsen rajta, mert pokol az élete. Már a hetedik sütet kenyere mén Isten bocsá' a disznók elejbe. Az anyósa a világból kiüldözi. Akárhogy vigyáz, még szentöltvizet is hintett a tésztára, mégis minden kenyere, mintha csak késsel volna vágva, kettőbe jön ki a kemencéből. Kendet látóvá tette a Szűz Anya, segítsen rajtam.

– No fiam – így a Róza néni –, erigy haza, kovászolj le, oszt éccakára fűtsd be a kamencét. Rendesen rakd be, ahogy szoktad, de ki ne mozdulj a konyhábul, amíg ki nem sül. Ahogy bevetted az utolsó lapátot is, akkor ótsd el a lámpát, oszt imádkozz!

Így is volt. Már közepe felé járt a szentolvasónak, csendesen nyílik a konyhaajtó. Franci, ha olvasó nincs a kezébe, tán halálra válik. De csak meg se mozdult. Az a valaki a sötétbe egyenesen a kemence szájához ment, levette a tévőt. Ahogy a tévőt levette, egyszerre világos lett a konyha a kemence parazsától.

Hát csak látja ám, hogy az a valaki az öreg Csernyusné, késsel

a kezibe, éppen nyúlna be a kemencébe. Ahogy ráköszöntött, szinte majd becsett a parázisba.

Ettől kezdve békesség lett a házba, de meg a kenyérnek se lett sose többet baja.

De mondom, az égbe is be-betekinthez az, aki tartja a hét aranyos pénteket.

Egy reggel aszongya a Roza néni: hallod, Márton, az éccaka látam az eget. A fényességit nem is mondhatja el élő ember. A Szűz Anyát ténérdek angyalka röpöközte körül. Az egyik kis angyal mindig csak felém akart szállni. Olyan volt, akár csak a Zorád Misa árvája.

No – aszondja erre Márton bácsi –, ez úgy lehet, égi parancs, hogy gyerektelen párnak nehéz szállást kapni odafönt.

Így került a kis árva Roza néniékhez.

Mondom, nem lehet sem ellesni, se elmondani, hogymint köll tartani a hét aranyos pénteket, de az szent való igaz, aki megtartja, az akkor is bepillanthat az égbe, amikor más ember szemc a legsötétebb felhővel látja betakarva.

A KINCÁSÓ KUTYA

Már nekem ugyan hiába beszélnek a tudósok, hogy így az állatok, úgy az állatok, nem ésszel élők, hanem csak az ösztönük után indulnak, meg hogy amit mink értelemnek látunk, az nem más, mint az egyes érzékszervek fokozottabb fejlettsége. Szép, nagyon szép a tudomány, de már azt el nem hiszem egy tudomány kedvéért se, hogy a kutya nem ésszel elő teremtmény.

Ugyan nekem magamnak nincsen kutyám, akiről mesélhetnék, mert az igazat megvallva, magamnak sincs mit megőrizgetnem, nem-hogy segédet tartanék hozzá, de azért csak lát az ember egyetmást, amiből következtethet, de meg hall is lehet.

Bár nem mindig szokott igaz lenni, amit legkívált a kutyákról mesélnék, de az embernek azért van esze, hogy ki tudja válogatni belőle a hinnivalókat.

De meg attól is sok függ, hogy ki az, aki mesél.

Mert teszem, ha Garádi Bóni mesél az ő kutyájáról, hát az izé, hogy is mondjam, nem egészen biztos, hogy úgy van. Különbem a Garádi négylábúja tulajdonképpen nem is kutya, hanem eb, vadászeb. Mert a kutya meg az eb között akkora különbség van, mint mit is mondjak hamarjában, a talicska meg az automobil között.

Nem mintha haragudnék a vadászebre, azt azért talicskáznam le, de valahogy nem sokra becsülöm. Mert csak mégis más állat a bundás meg a többi hasonló jóra való házőrző, min az a széllal bélelt agár, aki egyebet se tud, mint nyulat hajkurászni.

Oszt hogy ki vannak a tudományával!

Nagy dolog, mintha a Pepes cigány fia, a kis Garcsó nem tudna jobban hajtani, pedig csak alig hét éves. Meg a sörétet is sokkal jobban állja, mint az a kényes vadászeb. Hiába, ezt nem lehet letagadni, ki lett ez próbálva elégszer.

Csak különb állat mégis, ugye, a puli?

Azt a temérdek birkát egyes-egyedül rendbe tudja tartani. Ész köll ahhoz! Pedig alig nagyobb egy valamirevaló macskánál.

Szinte az ember azt gondolná, mikor a birkák körül teszi a hivatását, hogy nem is egy esze, de száz van neki.

Hol van a pulikos ész meg tudomány tekintetében a vadászeb? Pedig neki még csak külön neve sincs, amit nagy betűvel lehetne írni, mint teszem Hektor, Pollux vagy tudom is én még mi, hanem csak puli. De még az ártatlant nem is lehet becézni avval, hogy kis puli, mert ahány puli csak szaladgál ezen a világon, mind olyan egyforma nagy, mint városon a zsemlye.

Ahogy éppen a kutyáról beszélgetünk, aszondja Kisbicskei Elek, a becsüs, hogy az ő kutyája, a Zsandár, meglátja a lelket. Arrul gyűttem rá, hogy léleklátó, mert mikor a napam meghalt, olyan csodálatosan vonyított, amelyet még sose hallottam.

– Van ilyen kutya is – bizonyította Gecse Albert –, hallani sokat ruluk. A kutya azért is vonyít olyan csodálatosan, mert a lélek akkor búcsúzik el tőle. Mert aszondják, mikor a lélek kiköltözik az élőlől, utána mindenkitől elbúcsúzik, minden élőtől, aki a házhoz tartozik.

– Már nekem sok kutyám volt – így Balog Sutus Mihály –, pedig, hallják, volt köztük olyan okos is, szinte majdnem beszélt, de sose gyűttem én arra, hogy egy is léleklátó lett volna.

– Hászén ritka is az nagyon – aszondja Gecse –, de van. De hallják ketek, olyan kutya is van, aki kincset tud keresni.

– Olyan kéne nagyon abbul a fajtából, kölyök kutyával is megelégednék – aszondja Velez Dani.

– Csakhogy bajosan hiszem, hogy ilyen kutya lenne, mert ha vóna, akkor a kormány összeszedetné őket, oszt akkora ólat csináltatna nekik, mint a boldogult világba a kaszárnya volt, osztán szoporíttatná.

– Pedig van – erősködik Gecse. – Aszondják, Rotsildnak is van, azért olyan gazdag.

– Elég nem jó van, hogy a kormány nem veszi meg tüle, az árát majd kikapartatná, mert kincs van annyi a föld alatt, csak éppen a helyet kéne tudni.

– Úgy lehet, venné is a kormány, csak Rotsild nem adja. Hallják, ketek, én se adnám.

– Pedig ha jól föl gondoljuk – aszondja Kisbicskei Elek –, ha a kormány két-három ilyen kutyát tartana, mindjárt nem vóna adó!

– No azért vóna, csak kevesebb mint most, – mondja Gecse –, mert télen csak nem lehet kapartatni a fagyos földet azokkal a drága kutyákkal.

– Lehet azt azért úgy csinálni, hogy az adózás nyárra esne mindig, – próbálkozik megint Kisbicskei.

– De már emberek, én meg aszondom, – adja föl a szót Benák Márton –, jobb, ha a kormány nem tart kinczsásó kutyákat, mert avval csak a közköltség szaporodna, mert azoknak a tartását is a szegényekre vetnék ki adóba. Mert mindig úgy vót az, meg tán úgy is lesz, akármit is kapartat ki a kormány, csak a szegény ember adójával tömik be újra a lyukat.

A HITBIZOMANY

Nem nagyon vagyok kibékülve az agrárreformmal. Nem tartom igazságosnak. Némelyik embertől négy-ötszáz hold földet is el tudnak venni, tőlem meg egy borozdát se.

Ugyan tán ennek nem is annyira az agrártörvény, mint inkább Istenben boldogult szépapám az oka, azaz tán nem is annyira ő, mint inkább a büszkesége.

Mert módfelett büszke volt az öreg. De lehetett is, ha elgondoljuk, hogy abban az időben, amikor elpackázta a jövőendő hitbizományt, 500 rénes forint volt a zsebében, a tudományban sem volt hátramaradva, mert kitanult csizmadialegény volt, de meg ami a legfőbb, de tán mégis jobb, ha sorjába veszem a dolgokat, mert össze találok konfundálni.

Hát úgy volt, hogy anno nagyon régen, úgy az 1700-as évek végén, két jól megtermett horvát legény jelentkezett nemes Széna város bírójánál. Abban az esztendőben éppen szerb ember volt a bíró. Tudnivaló, hogy akkoriban egyik évben szerb, másik évben magyar volt a városbíró. Zúrzavaros idők jártak, nem nagy gyönyörűség volt bíraskodni. A megtisztelték alig várták, hogy elmúljon az esztendejük.

Éppen karácsony hete járta, cudar, dermesztő hideg. A tél is olyan veszett gyermek volt, hogy befogott november elején és március végéig egy szusszal tartotta a fagyot meg a havat. A gyors delizánszot négy lóval vontatták, mégis három napba került, még Bajára értek. Igaz ugyan, hogy már akkoriban is ki volt találva az országutakon a csárda.

– No, mi járatban, atyámfiai – így a bíró. – De ne is mondjátok, látom a szerszámotokról, hogy favágók vagytok.

Hogy el ne felejtsem, a két legénynél fűrészek, fejszék, balták

voltak. Szépen összekötve, külön-külön egy-egy átalvetőben, mind-egyiknek a vállán.

Az öregebbik legény illetudóan, mint ahogy egy művelt csizmadialegénytől el is lehetett várni, fölokosította a bírót, hogy nem favágók.

Telket meg letelepedésre engedélyt kérnek a nemes várostól, mert ők nem kevesebbet, mint szálkertet akarnak csinálni, miután nemes Szénta városában szálkert még így sincs. Abban az időben szálkert volt a fakereskedések becsületes neve.

Ennek az okos beszédnek nagyon megörült a bíró. Örvendetes dolog is volt cz szörnyen, mert minden gerendáért, dirib-darab deszkáért Szegedre meg Maria Theresiopolisba, mert hogy ez volt akkor Suboticának a neve, kellett kocsival bekegyetlenkedni. Mert kegyetlenül gyalázatosak voltak már akkoriban az országutak.

Hát meg is indult a szálkert.

Az öregebbik legény 500 rénes forintján házat építettek meg a szálkertet öltöztették föl fenyőkkel, gerendákkal és deszkákkal. A fiatalabb pénzt otthon tartották tartaléknak.

A szálkert egész jól nekilendült. Rövid két év alatt 80 rénes forint hasznuk volt.

Egy szép napon a fiatalabbik, úgy látszik, megunta a deszka-csinálást, magához vette az 500 rénes forintokat meg az egész hasznat, a 80 forintokat, de a szerszámjait otthagya, meglépett.

Oroszországnak vette útját. Soha többé hírt nem adott magáról.

Erre a szégyenteljes szökésre az öregebb éktelenül megharagudott. Gyilkos nagy mérgire abból is lehet következtetni, hogy egykettőre megnősült.

Eddig édeskevés közöm volt ehhez a horvát legényhez, de ezzel a nősüléssel már egész közel került hozzám. Ő lett a szépapám.

De hogy ki ne ugorjak a sorbul, mikor szépapám az öccse szökését észrevette, fölkapott egy fejszét, s úgy, ahogy volt, megindult Szeged felé. A fejszét, azt hiszem, azért vitte magával, hogy az öccsét szép szóval visszacsalogassa, ha megtalálja.

Kanizsa felé járt már, amikor észrevette, hogy az öccse fejszéjét hozta magával. Alighanem azért lépkedett tovább már lassabban,

mert attájt is tudták, hogy a balta-fcsze nem vágja meg a saját gazdáját, ha idegen fogja a nyelit.

Jó négy napba került, mire beért Kanizsára. Ugyan most sincs közelebb hozzánk Kanizsa, mint akkor volt, csakhogy a Tisza minden tavasszal kísértált a medriből s néha a fél megyét víz alatt tartotta. A tiszai töltés abban az időben még elgondolva se volt. Nagyot kellett kerülni annak, aki Tisza mentén igyekezett egyik helyről a másikra, tavaszi időben.

Be is ért Kanizsára. A harag sose volt jó tanácsadó. Az öccsét nem találta meg, de megtalálta szépanyámat, aki akkor még szemérmes leányzó és egyetlen vagyona volt Leskowszky Lyubomirnak, valami ágrulszakadt lengyel menekültnek. Azt talán nem is kell mondani, hogy politikai menekült és a lengyel trón jogos igénylője volt. Ugyan a hozzáértők azt mondják, mióta föltaaláltak a csizmát, azóta mindig voltak lengyel menekültek, és minden lengyel menekült igényelte a trónt. Jó néhány ezer lengyel trónigénylő járt akkor az országban. Lehetek annyian, mint most mifelénk a kijevei kormányzók. Úgy látszik, Lengyelországban épp olyan egyszerű foglalkozás volt a trónigénylés, mint Oroszországban a kijevei kormányzóság.

Amint hazahozta az új menyecskét, a szálkertet eladta valami görögnek 500 forintért. A pénzt bezárta aládájába és elővette a régi mesterségit, a csizmadiaságot. Szénta városban abba a boldog világba se volt pénzverde, akkor is olyan pénzsorultságban nyüglődött a város, mint manapság. Kiizent neki a város bírása, hogy minekutána pénz veszendő, de meg könnyen agyon is ütök érte az embert, márpedig fiatal házásoknak az talán nem is lenne kellemes vagy legalábbis szokatlan lenne, a nemes városnak meg éppen nagyon jól jönne most egy kis pénz, vegyen pénzért a várostól földet.

A városnak annyi földje volt, hogy fele mindig szántatlan maradt. Kínált a város a pénzért vagy ötszáz láncot meg a közlegelőből húsz marha szabad legeltetését.

Itt történt a hiba a büszkeség miatt. Szépapám nagy indignálódva visszautasította avval, hogy nem paraszt ő, hogy földdel bajoskodon.

Tán nem is illik, hogy én, a szépunoka (no nem mintha szép lennék, sőt még tűrhetősek is alig tűrhető) emiatt neheztelek. A rénes forintok lassan-lassan szétgurultak, úgy, hogy az öregapám csak a szerszámokat örökölte.

A nagy vagyomból ránk nem maradt semmi. Azaz, mit is beszéltek, dehogyan nem maradt. Maradt bizony, csak hogy abban már én vagyok a ludas, hogy tőlem nem öröklök tovább a fiam. Hát az a bizonyos fejsze, amit a szépapám öccse otthagyt, mikor kisélt Oroszországba, hát az maradt.

Az első időben szépanyám nagy becsben tartotta, mert hiszen az is belejátszott, hogy szépapám megismerte, de meg a nyelvel igen alkalmas volt mákot törni. A fejszét öregapám örökölte meg, majd édesapám házába jutott. A fejsze is mulandó, az is vele öregszik az emberekkel. Lassan-lassan lekopott az éle a sok használatból, köszöreléstől, mindig kisebb-kisebb nyelet tettek az elvásott régiék helyett, s mire hozzám került, nem volt nagyobb, mint egy kisszerű balta.

Tőlem pedig elemelte egy orosz, aki a szomszédomban ette mint fogoly a háború alatt a békés fehér kenyeret. Haza is vitte Oroszországba. Lehet, hogy valami szarkatermészet volt, de az se lehetetlen, hogy valami leszármazottja volt Oroszországba tévedt ősnagybátyámnak. Hiszen voltak már nagyobb csodák is. Nagyon szeretném elhinni, hogy a jogos örökségét vitte el, de meg szeretném, ha a fiam is elhinné.

Mert mégis bántja az embert, hogy hitbizományt, a kisbaltát nem bírom továbbadni a fiamnak.

SZEGÉNYNEK SZEGÉNY A SZERENCSEJE

Földi ésszel, hiába akarjuk, az isten bölcsességét föl nem mérhetjük. Tudom bizonyosan, hogy ha azokat a könyveket, amelyeket az írástudók na meg a farizeusok összeírkáltak a Mindenhatóról, egymás tetejére tennék, sokkal magasabb lenne, mint akárme-lyik amerikai ház. Pedig aszondják, hogy ott olyan magas házak is vannak, hogy ha a mi templomunkat háromszor egymás tetejébe tennék is, mégis szégyellné magát, hogy templom létire még csak kötözködésig se érne az amerikai háznak. Pedig igazán mégse illő, hogy gyarló ember magasabb házba járjon lakni, mint az Isten. De hát olyan világot élünk, hogy az emberek az ilyenén már meg se botránkoznak.

Mondja is Ficsur Misa, hogy ő, aki személyesen is járt Amerikába és szerencsésen vissza is vezérelte az Isten, hogy Amerikát olyan istentelen nép lakja, hogy déli harangszókor egyetlenegy embert se látott, aki levette volna a kalapját. Ugyan a harang szavát ő se hallotta, de annyi temérdek óra van az utcán meg a kirakatokban, hogy csak a vak nem látja, mikor van a déli harangszó ideje.

Úgy lehet, éppen e miatt a harangszó miatt jött is vissza Ficsur, pedig már egész rendes hivatalhoz is jutott odakünn Amerikában. Állandó utcai személtáda üresítő hivatala volt. Hozott is haza annyi pénzecskét, hogy vett magának két hold földet, meg megvette özvegy Kajáriné házát a templomsoron.

Ugyanazt minden okos fölérheti, hogy nem egyszerre esett bele ebbe a hivatalba, mert Amerika olyan ország, hogy ott mindent alulról kell kezdeni, ami igazság is.

Ugyan neki ebben is szerencséje volt, mert alighogy kiért New York városába, éppen üresedésbe volt egy kocsiót tisztító hivatal, ahova egy régi ismerőse, még innen hazulról, ugyan ha nagyon kutatjuk, szegrül-végrül sógora is, bozonyos Bóni Gergő juttatta be.

A város embere lett egyszerre, számot is kapott a mellire, egy söprűt meg egy lapátot. Kint állt vele a járda szélén a posztján, egy láda mellett, oszt szakadatlan a kocsiutat köllött vigyázni. Osztán ha a posztja előtt kocsi ment el és a lovak izé, akkor szépen a söprűvel a lapátra söpörte, oszt beleszórta a ládába.

Hanem hallják, ketek, roppant egy város az a New York, hanem csuda irigy nép lakja.

Hogy került kend följebb a hivatalba, mondja Hanák Jóska. Hát hogy?

Az érdemeseknek ott nagy előrehaladása van, pedig mondom, ott sok az irigy.

Én mondom, emberek, ha haza nem gyüvök, azóta bizonyosan szeméthordó kocsin ülnék.

De hát tudják, ketek, ha az emberre rágyün a hazamehetnék, akkor otthagy rangot, hivatalt, mindent, oszt hazagyün.

No, aszondja Pangó Fercsi, csak engem kíségetene az Isten Amerikába, sose gyünnék haza. Nem én, Isten az atyám! Majd bolond vónék hazagyünni, legkivált, ha a ked hivatalát még elkaphatnám.

Ugyan ez bolond beszéd a Pongó Fercsitül, ezt mindenki tudja, mert hogy ő nem kimenni való ember, a nyaka miatt.

Ugyan, ha vesszük, az ilyen ferde nyakú embert tán be se eresztenék Amerikába, bár mondom, nagyon szeretne kimenni, már csak a Julcsa miatt, a felesége miatt is, akihöz, nem megszólásképp mondom, de az áspis kígyó is elmehetne tanulni.

Különösen, mióta így elgörbült a nyaka-e, pedig ha nagyon keressük, annak is a Julcsa az oka, mert mikor küldte fel az eperfára levélért a selyembogaroknak, a Fercsi nem akart fölmenni.

Tudják, ketek, úgy sügta valami, hogy nem lesz jó vége a fára mászásnak, nem a miatt a kis pálinka miatt, ami bennem vót, mer vót énbennem már sokkal több is, oszt mégse ért veszedelem.

De akkor mondom, úgy sügta valami: ne menj, Fercsi, föl a fára, ha egy kis eszed van.

De hát tudják, ketek, a Julcsa.

Hát Isten csudája is volt az, hogy majdnem három öl magasból fejre lecsett, oszt se az eperfának, se a kis létrának, ami a fához

támasztva volt, nem esett semmi baja, csak éppen a Fercsinek görbült el a nyaka.

N, aszondja Ficsur, ha egy kis szerencséd lett volna, akkor úgy esel le a fáról, hogy a fejed egész megfordul, oszt a szád meg a szemed egész hátul lett volna, avval Amerikába szép pénzt lehetne keresni a panorámába.

Elég baj az nekem, mondja Pongó Fercsi, hogy nem tudtam úgy esni, hiába, szegény embernek csak szegény a szerencséje is.

Abban az időben, amikor még a faggyúgyertya világossága uralkodott, s amikor csak az úri házak fényűzése volt a petróleumlámpa, akkor Zenta városában öreg Benedek Elek volt az apátplébános, a kántor pedig Miklósváry Jenő, akinek a mestersége és állása örökségképpen apjáról, Antalról maradt rá.

Egy kicsit más idők voltak ezek, mint a mostaniak, de az emberek is mások voltak. Persze a faggyúgyertya meg a petróleumlámpa korában a nemcs város utcáit nem aszfaltjárdák, de még csak kövezetek sem tették járhatóvá, hanem ahol az utcán a gyalogjárón a sár térden felül ért, ott padlódeszkákat raktak le.

A főtér, az volt a promenád. A promenád nevezetessége pedig egy cukrászda volt, bizonyos nevezetű Suber csinálta az édességeket a város nyalánkabb természetű és hiúbb emberei részére.

Mert a promenád volt a város kevés számú intelligenciájának a szórakozóhelye. Ott lejtettek a sleppes szoknyás kisasszonykák a feszes nadrágú csizmás úrfiakkal nyáron a fullasztó porban, ősszel, sáros időben pedig egymás után libasorban a keskeny padlódeszkákon.

Akkor ez volt a divat.

Hogy nagyon el ne szaladjak a mondanivalótól, akkoriban a kántorságot éppúgy tanulták, mint most mondjuk az asztalosságot.

Ha a gyerek elérte a kamaszkort és jó hangja volt, elvitte az apja a kántorhoz és föladta kántorinasnak. A gyerek egy darabig harangozott meg ministrált, aztán apránként, ha igazán jó füle volt neki, no meg ha a kántor úrnak hozzávaló türelme, lassan-lassan belekóstolt az orgonába meg az énekbe, úgy, hogy mire házassulandó lett, készen is volt a tudománnyal.

Azonban ha kevés volt a hajlandóság benne, akkor megmaradt világeletire harangozónak vagy a legjobb esetben sekrestyésnek.

Miklósváry Jenő, akit az egész város és környék csak kántor Géninek vagy Géni bácsinak hívott, jómódú, házakkal és földbirtokkal rendelkező igazi úriember volt, akit még a saját papja is nagyra becsült, sőt baráti viszonyt is tartott vele, ami abban az időben nagy dolog volt.

Géni bácsi a hitközségtől hatvan köböl zabot kapott, avval a kikötéssel, hogy temetések alkalmával a papot engedje föl a kocsijára.

Hát soha nem is volt semmi baj.

Géni bácsi mindig megkapta a lova részére a zabot, de viszont a temetést végző káplánok az ő kocsiján tették meg az utat a temetőig meg vissza.

Géni bácsinak volt egy öreg kocsisa, Mihálykó Misa, akit viszont kántor Misának hívtak.

Egyszer új káplán került a plébániára, egész fiatal ember, a reverendáján még egy zsírpecsét sem volt, ami annak a jele, hogy lakodalmakon még sohasem vett részt, bizonyosan akkoriba szentelték föl. Igen komoly, büszke pap volt.

Csúnya őszi, sáros idő volt, amikor egy tehetősebb gazda letette a kanalat és átkíváncozott a másik világba. Természetesen a temetéssel nem lehetett tavaszig várni, abba a kegyetlen sárba kísérték ki, ki kocsin, ki gyalog az utolsó útra. Géni bácsi a saját kocsiján ment, a káplánt pedig vitte ki a kocsiján, a jó távol levő temetőbe.

Temetés után, miután már papra nem volt szükség, az ingyen fuvaros meg sem kérdezve a káplánt, hogy fölülne-e a kocsijára, egyszerűen elhajtatótt. A káplán kénytelen volt, hacsak térdig nem akarta a sarat dagasztani, Géni bácsi kocsijára fölülni. Föl is cihelődött a kocsira, amelyen már úri kényelembe helyezkedve, pipázgatva ült a jobb oldalon Géni bácsi.

Hát itt történt a baj.

A büszke pap lealacsonyítónak tartotta a bal oldalon ülni, és érélyes hangon követelte, hogy Géni bácsi a jobb oldali ülést adja át neki, mert ő az egyházat képviseli, tehát az előkelőbb hely őtet illeti meg.

Géni bácsi isteni nyugalommal kivette a pipát a szájából, és kijelentette, hogy: kedves öcsém, vagy leül a bal felire, vagy lecsáll,

mert kocsí, ló az enyém. Legföljebb holnap egy köből zabot visszaméreték a hitközségnek.

A káplán nagy dühvel leszállt és begyalogolt nyakig sárosan a plébániára, ahol azon melegében panaszt tett nagy fölháborodással öreg Benedek Elek apátplébánosnak, szigorú megtorlást kérve.

Hm, hm, ez baj, ez nagy baj, mondta a plébános úr. És mondja, Tisztelendőség, nagyon mérges volt a kántor?

Igen, valósággal kiabált, igyekezett a káplán még nagyobb sértéssé fölfújni Géní bácsi tettét.

Hm, hm, aggodalmas hangon öreg Benedek Elek. Nagy baj, igen nagy baj, de talán mégis lehet rajta segíteni, megpróbálni azonban mindenesetre meg fogjuk próbálni.

Tisztítsa meg tisztelendőséged egy kicsit a sártól a csizmáját meg a reverendáját, mert úri házhoz így nem mehet és menjen át a kántorhoz és kérjen tőle bocsánatot.

Képzhetni a káplán elképedését a plébános szavai után, de hiába volt minden tiltakozása, át kellett mennie Géní bácsihoz és illően megkövetni.

Miklósváry Géninek öt csodaszép, igen művelt leánya volt. Mari nevű leánya már tizenkét éves korában olyan művészien játszott zongorán, hogy Liszt Ferenc, ki Reményivel a hatvanas években Zentán hangversenyzett, el akarta vinni művészi körútra.

Miklósváry Marit azonban Géní bácsi nem adta oda, mivel a kis Mari még akkor főzni nem tudott. Márpedig úri házából a kisaszony leányokat addig nem adták ki, amíg a nevelésük be nem fejeződött, ehhez pedig föltétlenül hozzátartozott a főzni tudás.

A kis Mari tökéletes művésznő lett ugyan, de soha művészi körútra nem ment. Férjhez ment Elme Imre temerini kántorhoz, boldog és sok gyermektől megáldott házasságot élt, s most bár elmúlt nyolcvan éves, még ma is él özvegyi körében, az egész falu szeretetétől és tiszteletétől környezve.

A matróna még ma is olyan művészien zongorázik, hogy aki hallja, egy csöppet se csodálkozik azon, hogy ezelőtt hetven esztendővel a legnagyobb zseni, Liszt Ferenc akarta művészi körútra vinni.

Az idő kereke gurul, megváltoznak az emberek és szokások. Mintha más világban, más emberek élnének, éppen azért szeretek az emlékezet országútján végigbandukolni, de nem sietős léptekkel, hanem a rácrő ember gondtalanságával. Így többet is lát az ember, és csak így szerezhethet magának gyönyörűséget.

Különösen azokat az időket szeretem, amelyeknek messzesége már bizonyos varázslattal bír.

A tegnap engem se érdekel, bizonyosan más sem, örülünk sokszor, hogy túl vagyunk rajta, sokan vagyunk pedig olyanok is, akik örülnének, ha már a mán is túl lennénk.

A régi időkön, régi embereken és eseményeken az idő himpora van, mint az ékes szárnyú lepkén. Nagyon gyöngéd kézzel kell a régi emberek, a régi idők eseményeit az emlékezet szárnyára tenni, mert ha a hímport lefűjjük róluk az esetleg rászállott porral együtt, szinte kegyeletsértést követünk el. Inkább maradjon rajtuk néhány porszem, az emberi gyarlóság enyhe árnyéka, semhogy a hímport, a régiek kedves, derűs és igazán emberi jóságát is lefűjjük róluk.

AZ EGYETLENKE

Dacos, elkényeztetett, folyton csizmába járó, buksi fejű kis legényke volt Tóni. Akármit mondtam neki, olyan akarom is, nem is módjára hallgatta. Bosszantott a gyerek magaviselete, de türtem, mert nem volt ökelme egy méternél magasabb, hát ugyan mit büntessek egy olyan pici kótyonfitty legényen. Azonban egyszer, valami veszekedés közben egy mezítlábos fiú bokáját megrúgta a csizmájával. A fiú bokája kék tarjagosra dagadt. Szentül azt hittem, hogy a bokacsontja megrepedt. Ha jól emlékszem, a Rác Szabó bokáját rúgta meg.

A mérték betelt.

A bűnöst az asztalom elé állítottam. A tanúk jobb felől állnak, a megrúgott, a vádló a vendégek részére bekészített széken ül, nem a megtiszteltetés miatt, de a lába fáj, és nem bír sokáig állni. Hogy nagyobb legyen a hivatalos eljárás látszata, a szekrényből előveszem a nagy ritkán használt nádpálcát és az asztalra teszem.

Ettől a vádlott arca egy árnyalattal dacosabb lett, de ez a tanúk seregében is, akiknek a száma körülbelül tíz volt, érthető izgalmat keltett. Bene Vince mindjárt le is mondott a tanúzási hivataláról: tanító úr, kérem, alighanem én nem láttam semmit. Zsámbó Feri is megszólal, hogy ő se látott semmit, csupáncsak azért állt ki, hogy lennék szíves kiengedni, mert hogy neki nagyon ki kell menni. A tárgyalást sietve megkezdem, attól félve, hogy utóbb még a vádló is megugrik.

Verekedtetek? Igen.

Miért?

Erre a megrúgott Rác Szabó Orbán nagy részletezéssel elmondja, hogy amint a köveczeten hegycsitette a palavcsszőjét, a Tóni rálépett a kezére a csizmás lábával és eltörte az egész szál

palavesszőjét. Erre azt mondta: megállj, megmondalak a tanító úrnak.

A tanúk nagyon bólingatnak, hogy szakasztott így történt. A vádlott egy szót sem szólt, csak dacosan néz a földre.

– Hát aztán?

– Akkor a Tóni megrúgta a bokám, oszt aszonta: ne te, béka, oszt most mondj meg.

A vádlottat felhívtam, hogy védelmét mondja el.

A vádlott makacsul hallgat. Tehát bűnös.

Ebben a percben átalakultam rögtönítélő bírósággá, és Tónit egyórai bezárásra és a palavessző megtérítésére ítéltem.

Egyben megbíztam Kopasz Palit, az osztály vigyázóját, hogy menjen a Tóni szüleihez és mondja meg, hogy a fiú ma tovább marad az iskolában, mert bezártam. Kéretem az édesapját, verje is meg a fiút, ha hazamegy. Az osztály rangban első vigyázója azonban a legnagyobb meglepetésemre ezt mondta:

– Tanító úr, kérem, hiába is megyek el, a Tónit nem veri meg az édesapja, mert hogy ő „egyes gycrek”.

– Igazad van, fiam, akkor ne is menj el.

És én úgy sajnáltam azt a picike legényt, akit otthon sohasem vernek meg.

PÉTERKE GATYÁT KAP

No, nem kell megijedni! Tisztességes, jóra való szó ez, ha mindjárt nem is nagyon úri. De hiszen nem is úr viseli. Akárhogy csűrjük és csavarjuk is, a gatyá – az gatyá. Mert a paraszti ember szerint a lábravaló vagy kapca, vagy strimfli, de holtbizonyosan cipő, csizma vagy papucs – de semmi esetre sem gatyá. Alsónadrág? Ugyan kércm, hogy lehet a felül gombos, alul lábszárban pertlivel összekötött micsodát még csak egy napon is említeni a gatyával. A gatyá az nem fehérenemű, a gatyá az ruha.

Mert lám, a lábravalót és alsónadrágot csak alul viselik, akár nyár van, akár tél van, a gatyá pedig nyáron felül viselődik, más-különben minek rojtoznák ki a szárát olyan cifrán.

No de nem erről akarok én beszélni.

Ahogy hazahajtja estefelé a nagyárokából Kócsai Péterke a libákat, aszongya az édesanyjának: édesszülém, a Halmai Jóskának gatyája van.

Péterke, aki úgy ötéves lehet, szőke buksi fejű kisgyerek, kinek az evésen kívül más foglalkozása nincs, mint a libák őrzése, mondom, újságolja az anyjának, hogy a Halmai Jóskának gatyája van.

Az anyja azonban nagyon el van foglalva a konyhában – éppen a vacsorát készíti –, nemigen ér rá a Jóska meggatyáskodásán csodálkozni.

A gyereket nagyon bántja, hogy ezt az óriási eseményt az anyja ilyen hidegen – szótlánul hagyja, újra elmondja, de némileg kibővítve: hajja, kend, édesszülém! a Halmai Jóskának gatyája van, nem pedig ilyen hosszú inge, mint nekem. Itt egy kissé meglibbenti az ingét, mely meglehetősen magán viseli annak tarka bélyegét, hogy a gazdája a fűben szokott heverészni.

Erre már figyelmes lett az anyja.

– Már hogy lenne, hisz délben is ingben ment a boltba.

– De gatyája van, mondom, láttam. Aszonta, hogy eztán mindig gatyába jár, az ingét a Sándorkájuk viseli. Meg aszonta, hogy azonkívül ami rajta van, varr még neki az anyja egy ünneplő gatyát is, rojtosat.

Hogy a gyerek gondolatát másfelé terelje, az udvarba küldte: eriggy, kicsim, hozz egy nyaláb csutkát!

Egy szempillantás alatt már bent is volt a csutka, pedig máskor nem győzte kiabálni utána az anyja: hozzád már, hozzád már, mind kialszik a tüzem.

Míg a szülém megrakta a tüzet, egy kis szünet állt be, majd Péterke újra fölvette a témát: meg aszondta a Jóska, hogy ő nagyobb énnállam.

– Ugye, szülém, én vagyok a nagyobb?

– Te, fiam, te, nyugtatja meg az anyja és egy köcsöggel indul ki a kútra. A gyerek utána cselleg hallgatva, bár a homlokán meglátszik, hogy szörnyű nehéz dolgokon gondolkodik.

Amikor anyja után visszasöntörködik a konyhába, megszólal újra: édesszülém, aszonta a Jóska, hogy szégyelljem magam, mert-hogy én nem gyerek vagyok, hanem lány.

– Ugye, szülém, én gyerek vagyok?

– Az vagy, fiam, az – mondja az anyja.

A legénykén meglátszott, hogy még mindig volna mondani-valója. Pillanatnyi gondolkodás után el is mondta egy lélegzettel: oszt aszonta, én azért nem vagyok gyerek, mert nekem nincs gatyám, mert ha gyerek vónék, akkor gatyám is vóna, de nekem nincs gatyám, csak hosszú ingem, mint az ő Ilonjuknak.

Hanem úgy látszik, megunta már a dolgot az anyja, hogy lerázza a nyakáról, egy marék meggyet ad a kezébe, és azt mondja neki, üljön ki a küszöbre és nézze, jön-e már az apja.

Máskor kapva kapott az olyan parancs-ajánlaton, amely, meggyel volt összekapcsolva, hanem most azt mondja, nem vagyok chetném – és a meggyet az asztalra teszi, tovább is ott téblábolva anyja szoknyája körül.

Látszik a gyereken, hogy volna még neki egy igen-igen fontos mondanivalója, de sehogy se akarózik neki belekezdeni.

A vacsora szagára besomfordált a Paklincs kutya is a konyhába.

Hogy bátorságáért némi elnézésben legyen része, hízve végignyalt a Péterke meztelen lábszárát. Máskor szinte tetszett neki, hogy a kutya így megbizsergeti, de most nagy mérgesen rászólt: csiba Paklincs, mert földhöz csaplak!

Azonban úgy látszik, Paklincs nemigen respektálta kis gazdája haragját, és tovább is hízve dörgölődik hozzá. Kis szíve megálgyul erre, levesz az asztalról egy szem meggyet s odadobja a kutyának: ne te, szegény Paklincs, neked sincs gatyád.

A gatyá szónál egy nehéz sóhaj tör ki a kis emberkéből. A Paklincs, úgy látszik, nem volt elragadtatva a meggytől, mert feléje se szagolt.

Péterke nagy gondjában felvette a földről a meggyet és megette. Majd amikor az anyja elfordult az asztaltól, onnan is evegetett. Mind magostól ette. Míg evett, hallgatott, csak néha-néha simított egyet-egyét a Paklincs kutya hátán.

Semmi sem tart örökké, a meggy is lecsövedött az asztalról. Úgy látszik, a meggyben bátorító erő lakozik, mert Péterke megszólal: édes szülém, varrjon kend nekem is egy gatyát.

Az anyja azonban úgy tesz, mintha nem is hallaná. A legénykét ez szörnyen bántja, mert már nem tudja biztosan, hogy elég hangoosan volt-e elmondva a kérdés. Megismétli.

– Édes szülém, varrjon kend nekem is egy gatyát! Nem muszáj újat varrni, varrjon kend egy régit, az nem kóstál annyiba.

De már ezt nem lehet hallatlanná tenni. Látszik, hogy az anyja ismeri az ő nyakas magyarkáját, mert egészen más választ adott, mint amit Péterke várt.

– Erigy, becsapott téged az a Jóska, nincs őneki gatyája, az apját vette föl.

Az ám, csakhogy Péterke nem az az ember, aki nem szokott minden kínálkozó alkalmat megragadni, hát hirtelen bele is ugrik az új fordulatba: hát adjon kend egyet az édesapám gatyájából, jó lesz az is.

No most meg a szülém lett beszorítva a zsákutcába. Nem is tud mást válaszolni, csak azt mondja: apádtól kérjed, ne éntőlem.

Ez éppen elég ok arra, hogy kérjen egy kis meggyet és kiüljön a küszöbre várni az apját. Jött is nemsokára, alighogy a meggy

elfogyott az ingből. Úgy szaladt eléje, mint a nyúl, és már megszíról kiabálta: édesapám, varr anyám gatyát, olyat, mint amilyen a Jóskaé. Ugye nem haragszik kend?

Az apa nem ért a dologból semmit, pedig a gyerek majd a lelkét magyarázza ki. Hanem annyit megértett, hogy Péterke nagyon, de nagyon boldogtalan lenne, ha a gatyát megtagadná tőle. Ugyan előbb próbálgatta egy új bocskor árán a gatyáról lebeszélni, de talán még egy sarkantyús csizma kedvéért sem mondana le róla.

– Hát oszt milyen színű gatyá kellene, te kis béka, fehér-e vagy kék?

Péterke erősen meggondolkodik a nehéz kérdésem és nagy nyelések után így felel: egy fehér meg – meg leginkább egy kék is.

Ezt a forró kívánságát teljesítették, kapott egy fehéret, ünneplőset, és egy hétköznapi kékét.

Az ám, csak hogy a gatyá nem ing, amit az ember fölvesz, begombol, oszt kész. Nem bizony, a gatyát kötni kell, aminek fortélyá van. Mert a gatyá madzagjának nincs vége, mivel össze van kötve, nehogy beleszaladjon a korcába.

Mutatja is az apja Péterkének, hogyan kell megkötni meg kioldani. Hej, nehéz, nagyon nehéz mesterség ez – nem megy sehogy.

Meg is unja hamarosan az apja a tanítást és azt mondja: akinek gatyája van, az tanulja megkötni.

A gyerek nagy szomorúan kibandukol a szobából, de röstelli tartani a gatyát, hát a madzagját a nyakába akasztotta. Csak kétrét hajolva tud lépegetni, mert arra biz nagyon rövid a madzag, hogy egyenesen járhasson.

Lassan kibaktat az udvarba és leül a szalmakazal tövébe. Hát az a gyalázatos kutya, a Paklincs, nem oda ül vele szemben és szinte úgy tesz a nyavalyás, mintha röhögne Péterke szomorú sorsán. Rá is szól mérgesen: csiba, te cudar.

Azonban Paklincs nem azért kutya, hogy az ilyen sértéseket fölvegye, hát szépen ott maradt a helyén. De nini! Péterke gondolt valamit, mert nagyon édesgeti magához Paklincset: gyere, édes kutyuskám, drága, kedves kutyuskám!

No, a Paklincs lépre ment.

Péterke nyomban levetette a gatyát és belebújtatta a kutyát.

Hiába volt minden tiltakozó vakkantgatása Paklincsnak, a kis legény szorgalmasan próbálgatta rajta a gatyá megkötését és kioldását.

De hopp! a kutya egerutat kapott, kiugrott a gatyából s usgye be a góré alá. Hiába csalogatta onnan ki. Most bebizonyosodott, hogy Paklincs karakter. Még a góré elé dobott szalonnabőrre sem reagált, rendületlenül a góré alatt maradt. Na nem is csalja azt ma onnan ki senki sem.

A kis magyar nagy búsan újra felveszi a gatyát és babrál a madzagjával. No nézd csak, olyan, mintha meg lenne kötve. Azonban nem nagyon bízik a kötésben, ugrik is egyet, vajon lecsúszik-e?

Nem az, egészen jól van megkötve. Most nagy óvatosan eloldja. Sikerül. Most megint megköti. Egészen akkurátos munka.

Uccu! szalad végig az udvaron, egyenesen be a szobába, s már messziről kiabálja, szinte elfúl bele: édesapám! édesapám! meg tudom kötni a gatyámat, ahun ni, tisztára magam kötöttem meg, nem segített senki.

És olyan boldog. De boldogságában is felvetődik kis buksi koponyájában az a kívánság: bárcsak a Jóska ne tudná megkötni a gatyáját.

A PLÉBÁNOS ÚR

– Jóska, hé, Jóska! – kiabált Boldizsár plébános úr az almafa alól, s szinte kicsattant az arca, olyan piros volt a méregtől.

Pedig a doktor megmondta a tavasszal, mikor egy kis szédülésről panaszkodott: semmi izgalom, főtisztelendő úr, mert a szívével nem szabad komédiázni.

– Jóska te! Tán a füleden ülsz?

– Már gyüvök – hallatszott a kert másik végéből.

– Az ember kikiabálja a tüdejét, amíg megmozdulsz.

– Azt a vakondtúrást igazítottam el a földieperágyásban, oszt izé, gondoltam...

– Ne gondoldj semmit, ha én kiáltok – mérgeskedett Boldizsár úr –, hanem azonnal gyere.

– Hát nézz föl és mondd meg, ne üsse-e meg az embert a guta.

Jóska, a harangozó föl is nézett az almafára. No, az anyjuk teremtsit, aszondja, agyon kéne ütni az istentelencet, akik még tőlünk is így lopnak. Osztt éppen a legdrágább, legfinomabb fajtát. Az egyik ágat tisztára megszedték.

– Hát ez már tűrhetetlen, ezt már nem is tudom minek nevezni. Igazad van, agyon kell ütni. Hallod-e! megfogod a gazembert s üsd agyon, az olyan mást nem érdemel – adta ki szörnyű méreggel Boldizsár plébános úr a parancsot, s haragos dohogással bement.

De még ki sem vette egészen a kapából a nyelet a harangozó, amivel az agyonütésnek kellene megtörténni, persze, majd, ha az a bizonyos istentelen tolvaj újra jelentkezik, megint hallja a lépcsőről: Jóska te! – de a hangban nem sok méreg érzik!

Jóska így, kapával a kezében szaladt oda a parancsot hallani.

– Izé, fiam, csak azt akarom mondani, hogy agyonütni mégse kéne, ha megfogod, elvégre, ha meggondoljuk a dolgot, tán elég

lenne, ha jól megvernéd. Azt a nyelet verd vissza a kapába. Majd adok én egy jó erős botot – s már fordult is be érte.

Bár nem biztos, hogy Jóska a tettest agyonverné, mégis jólesett neki, hogy ilyen hősiességet feltételeznek róla. De azért a képére olyan ráncokat húzott, mintha nagy csalódás érte volna, hogy nem üthet agyon senkit.

Boldizsár plébános úr ki is hozta a meggyfabotját, amivel a szőlőjébe szokott sétálni.

– Ehun-c, fiam, ez éppen jó lesz. Hanem hallod-e, azért nem muszáj teljes erővel csapnod, nehogy nyomorékká verj valakit azért a néhány hitvány almáért.

– Csak bizza rám, plébános úr – így a Jóska s elment a kert másik végébe, ahol azok a gyalázatos vakondok úgy felkupacolják az ágyásokat.

Boldizsár plébános úr pedig bent pipára gyújtott s kezébe vette az újságot, hogy olvasson egy kicsit. Valahogy ma sehogyse ment az olvasás.

Elég lett volna, ha azt a kis sárga pálcámat adom oda a meggyfa helyett, így magában. Amilyen vérengző az a Jóska, még majd csakugyan elnyomorít valakit. Hirtelen eszébe jutott, hogy a karácsonyi pulykának is a Jóska csapta le a nyakát, de meg a disznót is a Jóska szokta leszúrni disznóvágáskor. Az ördög vinné el az egész almafát, hogy megrontja az ember nyugalmát.

Föl is állt a székről, hogy majd kicseréli a botot, indult is már ki a sárga pálcával, de az ajtóból visszafordult.

Röstellte-e, hogy minden percben változtatja a parancsot, vagy más jutott eszébe, de megint visszatámasztotta a sarokba.

Máskor ebéd után egy kicsit le szokott dőlni szundikálni. Most mindjárt ebéd után kiült a diófa alá s olvasgatni kezdte a breviári-umot.

Hiába, a megszokás nagy úr, becsukta a szentkönyvet, ebéd után nem megy az ilyesmi.

Egy kicsit pihentetem a szemem, gondolta, de majd azért ügyelek. S tényleg, egy pillanat múlva már félrebillent fejével is szundított a karos kerti székből.

Hogy meddig szundikált, azt nem tudta, de nem is gondolkodhatott róla, mikor a puffanás fölébresztette.

Ekkora csapással biztosan el is törte a derekát, villant át egy pillanat alatt a fejében, amikor szörnyű sietséggel az almafa felé igyekezett. Kiáltani meg akkora súllyal nem lehet. Biztosan agyoncsapta, mert még nyöszörgést sem hallok. De miért nem is cseréltem ki a sárga pálcával.

Kicsit szédül is, hiába, a szaladás meg az izgalom, igaza van a doktornak, neki nem szabad komédiázni a szívével.

A kerítés tetején pedig ott állt guggolva Bene Pali s kezét nyújtogatta lefelé a boltos fiának, Manónak, hogy fölhúzza a kerítést.

Mind a kettőnek az inge dereká köröskörül púposodik az almától.

Manó néha-néha az inge ujjával töröl egyet a vérző orrán.

Nagyon mélyen le talált hajolni az almáért és lepuffant. De hogy is lehet ilyen ostobán csinálni kerítést, hogy semmi kapaszkodó ne legyen rajta, hogy az ember ki tudjon mászni.

Ó, ti pokolbéli zsványok, lihegte Boldizsár plébános úr, még kórságossá teszitek az embert.

A két imosztor úgy meg volt rémülve, hogy még sírni is elfelejtett.

Azonnal lejössz Pali arról a kerítésről, mert nyomban agyonütlek, azaz, ne-mozdulj, mert még a nyakad töröd.

Várj, majd hozom a létrát. És Boldizsár plébános úr nagy keservesen odacipelte a létrát, folytonos aggódások közt, hogy azt a betyárt addig leviszi onnan az ördög, vagy ami talán még rosszabb, Jóska be talál jönni a kertbe.

A két rettenetesen szepegő gyereket pedig vitte be egyenesen a szobába. Különösen a Manó, az nem volt se eleven, se holt a nagy rémülettől.

Hát most mit csináljak veletek, ti gonoszok gonosza?

Erre Manó is meg Pali is egyszerre elbőgte magát.

Ne ordítsatok, rémült meg Boldizsár plébános úr, sietve becsukva kilincsre az ajtót, mert még csak növelitek a bajt. Mert tényleg ebben az időben szokott jönni a kertbe Jóska, a harangozó.

Néhány perc múlva Boldizsár plébános úr megjelenik az ajtóban, óvatosan körülnéz, majd hátraszól: jöhettek.

És a két imposztor sietve iszkolt ki a kiskapun. Hanem úgy tetszik, mintha Manó meg is lett volna mosdatva.

És Boldizsár plébános úr legteljesebb nyugalommal visszaült a kerti székbe és olvasni kezdte a breviáriumot.

FEJLŐDIK A FALUNK

Ágyban voltam még, mert névnapon voltunk Tóth Farkaséknál, oszt későn találtunk hazavetődni, mikor beszólt a feleségem.

– Kelj föl, itt van a kisbíró, a jegyző izent valamit.

Küldd be, mondom, látott ő már ágyban feküdni nagyobb urat is, mint én.

– Csak kelj föl, csupa sár a csizmája. Minek taposson itt összevissza mindent. Nem azért takarítok egész áldott nap, hogy az egész falu idehordja a sarat.

Ugyan a kisbíró még nem az egész falu, mégis jobbnak láttam fölkelni. Ahogy úgy hirtelen kapkodom magamra a ruhát, mondom a feleségemnek: úgy látszik, az este többet ettem a libából, vagy talán hogy később vacsoráztam a szokottnál, de érzem a gyomromat. Tán ha egy kis pálinkát innék, akkor, de nem is fejezhettem be, elkapta a szót a feleségem.

– Mondhatom, te is meg az a drágalátos komád is gyönyörűen viseltétek magatokat. Engem is meg szegény komaasszonyt is csak a méreg evett miattatok egész éjszaka. Hányszor intettünk, hogy több szódát tegyetek a borba, de persze mink arra vagyunk jók, hogy egész nap az igát húzzuk utánatok, de hogy egyszer is hajlanátok az okos szóra, azt nem. Éppen neked való azt a méregerős bort inni. Persze, most mindent a libára fognál. A pálinkára pedig egy percig se számíts, elég volt az a rengeteg ital az éjszaka.

– Nézd, fiam – így én –, nem is igen ittunk, de meg hidd el könnyű kis asztali bort nem szokott az ember másnap megérezni.

Erre aztán megindult az áradat.

De minek is szólok ilyenkor, mikor tudhatom, hogy csak olaj a tűzre minden szavam.

Hirtelen papucsot kaptam a lábamra, oszt kimentem a gangba.

– Na mi újság – kérdem a kisbíró.

– Kéreti a jegyző úr, szíveskedjék tizenegy órára bejönni az irodába – avval egy ívet tol elém, hogy írjam alá.

– Minek köll ezt aláírni?

– Hivatalos ügyben lesz a beszéd, azért.

Látom oszt az íven, hogy Tóth Farkas, a koma, a prakszi, Klein, az árendás, a doktor meg a káplán is meg van híva.

Alá is írtam.

Alighogy elment a kisbíró, kijön a felecségem.

– Csak téged?

– Ugyan kérlek, hogy gondolod. Két ember nem tarthat gyűlést. Többen vagyunk híva. A Farkas is, a koma is, a prakszi is, szóval leszünk elegen.

– Nem tetszik nekem ez a gyűlés sehogy se. Ha már a prakszi is híva van, ott aligha lehet komoly dologról szó.

– Ugyan kérlek, a káplán is ott lesz, meg a Klein is. Elvégre a prakszi érettségizett, értelmes ember, a vekkeróránkat is milyen szépen rendbehozta.

– Nagy dolog, hogy nem átallod előhozni. Annak az órának nem volt a világon semmi baja, csak éppen a mutatók akadtak össze.

– Mindegy, de milyen ügyesen szétpiszkálta – mondom én.

– Azóta egyszer sem akadtak össze.

Mikor bementem a jegyzőhöz, már ott találtam a komát meg a doktort.

– Ejnye, de jó hogy itt vagy – mondom a doktornak –, nem tom, mi van velem, de mintha kő volna a gyomromban.

– Nagyszerű ember vagy – mondja a doktor –, mintha más embernek nem volna névnap után. Ittál már pálinkát?

– Izé – mondom –, nem mertem, gondoltam, veszedelem lenne belőle.

– Csak igyál bátran, a pálinka úgy elfűjja, mint a pölyhöt. Én már az ágyban kúráltam magam.

Hogy osztán a jegyző megkínált bennünket, rendbe is jöttem.

– Miről lesz szó – kérdezi a doktor.

– Várjatok, kérlek, egy kicsit, majd ha mind együtt leszünk. Annyit azonban már előre mondhatok, roppant fontos dologról.

Nemsokára jött is Farkas meg Klein.

– A prakszit ne várjuk – mondja a koma –, nem hagyhatja ott a patikát.

Amikor a kisbíró elrakta a poharakat, megkezdődött a gyűlés, mert a káplán izente, hogy dolga akadt, nem jöhet.

Az ember nem is hinné, hogy egy ilyen kis köpcös emberbe, mint a jegyző, mennyi értelem szorul.

– Azért kérettem az urakat, hogy egy nagy fontosságú és községünk fejlődésére nézve életszükségletről tegyek indítványt. Azt valamennyien tudjuk, hogy már körülbelül a legkisebb falunak is van tűzoltósága. Azt is tudjuk, ahol tűzoltóság van, onnan lassanként eltűnnek a nádas tetejű házak, és cserepesek épülnek, szóval azok a községek fejlődnek, mert azokban a községekben, ahol tűzoltóság van, a biztosító társaságok is megkezdik a működést. Indítványom tehát, hogy szervezzük meg mi is a tűzoltóságot. Mit szólnak hozzá az urak?

– Részemről – mondom – egy kis akadály van, ugyanis mindjárt szédülök, ha létrára köll másznom.

– Ugyan hallgass –, mondja a koma méreggel –, te úgyse számítasz, te legföllebb jegyző lennél. Katona se voltál.

Nem akartam veszekedni, hát nem is szóltam többet.

– Nekem az a véleményem – mondja a Farkas –, jobb nem rákapatni a népeket a tűzbiztosításra, mert még majd nyáron is fejlődtetnék a községet, oszt le találna égni az egész termés.

– Ebben igaza van Tóth úrnak – így Klein, az árendás. – Harmadéve Bogarason is leégett az egész termés.

– Pardon – mondja a koma –, ki lehetne kötni, hogy a cséplés befejezéséig nem érvényes a biztosítás. Meg lehet ezt könnyen értetni a népekkel.

Ahogy diskurálunk, bejön az albíró, hallgatja egy darabig, de csak a fejét csóválja.

– Mi nem tetszik kendnek? – így a jegyző.

– Már engedelmet, ebből veszedelem lesz. Ha ide beteszi a lábát a biztosítás, egy hónap múlva a fél falu be lesz zárva, mert egyik se hagyná, hogy a másíknak előbb legyen cserepes háza.

De most látszott meg, hogy milyen eszes ember a jegyző.

– Ettől ne tartson kend, mert csak azoknak szabad biztosítani majd, akiknek a község kiadja erre az engedélyt.

– Így igen – mondja az albíró. – Így csak helyeselni lehet.

De hogy ránk harangozták a delet, a jegyző berekesztette a gyűlést avval, hogy a tűzoltóságot megcsináljuk. A továbbiak megbeszélését este Kleinnél a nagykocsmában folytatjuk.

Ahogy indulunk már hazafelé, mondom a jegyzőnek, nem ártana, ha estére értem szalajtaná a kisbíró, nehogy elfelejtsen, mert mintha egy kicsit felejtenek az utóbbi időben. Erre a koma is aszondja, ha már értem eljön a kisbíró, érte is beszélhatna.

Igazán, sokszor az ember nem tud elmenni ezen a doktoron. Néha egész oktalanul akkorát nevet, hogy az ember szeretné föl-lökni. Nem szeretek veszekedni, különben megkérdeztem volna, mi nevetséges van azon, hogy az ember feledékeny.

Vacsora után éppen hogy rágyújtottam a pipára, jön a kisbíró. Én teszem magam, hogy meg vagyok lepve.

– No mi baj már megint?

– Kéreti a jegyző úr, szíveskedjék azonnal jönni.

– Jól van, rögtön ott leszek. – Fiam – mondom –, úgy látszik, sürgős a dolog, el kell mennem. – De csak úgy pipaigazítás közben mondtam, föl se néztem.

– Ugyan mi az isten csodája dolga lehet a jegyzőnek éppen teveled, éccakának idején.

– Kérlek szépen, először is még csak este van, nem éjszaka, másodszer pedig ok nélkül bizonyosan nem háborgatna, mikor tudja, hogy este nem szívesen mozdulok ki a házból.

– Csak te farizcuskodj – így a feleségem. – De majd megtudom én, mi az a fontos dolog.

Hamarosan kapun kívül is voltam.

Már valamennyien ott voltak, mikor megérkeztem. Éppen bortöltögetett a praksi, mikor beléptem.

– Elkéstél – így a koma –, már megválasztottuk a tisztikart. A jegyző lett az elnök, én vagyok a parancsnok, a praksi meg az aljegyző szakparancsnokok. Téged jegyzőnek tettünk meg.

Mondom, talán inkább a doktort lehetne jegyzőnek, én inkább pénztárnoknak lennék alkalmasabb.

Ugyan ne okoskodj, ne forgasd most fel az egészséget. Pénze úgyse lesz a testületnek sose, minek akkor pénztárnok. A doktort, azt testületi főorvosnak választottuk.

Láttam már, hogy egy kicsit sörétes a koma az áldomástól, hát ráhagytam.

Ahogy ott csendesen iszogatunk, már éjfél felé járhatott, begyün az udvaros, a sánta Jaksi, hogy valaki mászkál a magtár tetején, alighanem a fiatal gyógyszerész úr.

– Rettenetes – mondja a koma –, mihelyt ez a prakszai egy kicsit iszik, mindjárt meghibban az esze kereke.

Kimentünk oszt az udvarra, csakugyan a prakszai gyakorlatozott a magtár tetején.

Alig tudtuk lecsalogatni. A Klein mindjárt ki is iratkozott a tűzoltóságból, mert aszondja, nem veszi a lelkére, hogy olyan helyen tag legyen, ahol magasra kell mászni, hogy az embernek még a nyaka is kitörhet.

A prakszait hazavitettük a kisbíróval. A jegyző ráparancsolt, ha nem akar menni, vegye föl, oszt úgy vigye.

Mink még egy kicsit maradtunk. Én is, de a koma is nehezen indított. Azért mégiscsak haza köllött menni egyszer.

Ahogy szép csendesen benyitok a szobába, fölül a feleségem az ágyba oszt rákezdte, hogy...

De talán jobb lesz, ha erről nem beszélek. Nem azért, mintha tudom is én, mit mondott volna, de mégse illik, hogy amit az embernek a felesége bizalmasan elmond, kivigye a piacra.

A BABONA

Nem vagyok babonás, de arra mérget merek venni, ha a könnyököm beleütöm a szekrénybe, vagy váratlan vendég jön, vagy zivatar lesz a házban. Reggel, ahogy sietve öltözök, éktelenül beleütöttem a bal könnyököm a sifonér sarkába, szinte könnybe lábadt a szemem.

No, mondok magamba, máma jó lesz minden szavamra vigyázni, mert hogy el ne felejtsem mondani, a bal könnyököm a zivataros. Legjobb lesz, ha átmék a komához, a patikushoz, ott mégis megfordul ez-az a patikába, hall is az ember egyet-mást, de meg egész jó kis törkölypálinkája van a komának. Legfőképp pedig nem leszek otthon, ugyan nem vagyok babonás, de mondom, a könnyök-beütésre mégis adok.

A prakszai volt bent csak, valami hajnövesztőt kevergetett.

– Hol van – mondom, – a gyógyszerész úr?

– Tessék egy pillanatig várni, mindjárt kijön, csak elbúcsúzik a nagyságos asszonytól.

– Mi a szösz, csak tán nem akar elutazni, az este nem is szólt róla.

– Nem ő – mondja a prakszai –, a nagyságos asszony. Elutazik a mamájához.

Hogy némelyik ember milyen szerencsés avval, hogy nem árva lányt vesz el. De ezt nem mondom hangosan. Elvégre mindent nem szokott az ember kimondani, amit gondol, de meg a prakszai egy jó ebédért eladná még a községházát is, annyira szereti a gyomrát. Legkivált, ha túrósrétest eszik, akkor még Ádám-Éva bűnét is elmondja, annyira el van érzékenyülve.

Nohogy a túrósrétes tényleg nem utolsó eledel, ha megadják a módját. Csak persze nem szabad spórolni a belevalót.

Leültem, de alig pár percre jött a koma. Úgy ragyogott a képe, mint a telihold.

Hiába, csak nem tudja némelyik ember titkolni az örömét.

– Hallom, hogy elutazik a felcséged.

– Igen, éppen most szaladt át hozzátok búcsúzni. A Miska adig befog, aztán kiviszi a vasútra.

– Oszd meddig?

– Egy hét, komám, egy teljes hét.

– No az is szép – hogy mondjak valamit, mert a koma nagyon nézett rám. Én azonban tartottam magam, ne vegye észre rajtam az irigységet.

De hogy a prakszi hozta a törkölyt, én is megcnyhültem.

Ahogy beszélgetünk, begyűn a patikába az öreg Pepes, a bőgős. Valami orvosságot kért, fázás ellen, lehetőleg pálinkába olvasztva, minthogy gyöngé a természete, vízbe nem tud bevenni semmit. Aszondja, megfázott a vasárnapi búcsún, mert egész nap cipő volt a lábán.

Hát nem is egészséges dolog az, különösen annak, aki még télen is mezítlábhöz van szokva. Adott is a koma valami izzasztót, spirítusszal hígítva.

– Mivel tartozok? – kérdezi Pepes.

– Semmivel – mondja a koma –, majd disznóöléskor lemuzsikáljátok.

– Akkor tán föl lehetne még hígítani egy kis pálinkával, mert setétlem a színit ennek a medicinának – véleményezte cigányszerénységgel Pepes. Tele is öntötte neki nyakig a külsőleges üveget a koma.

Alig ment ki Pepes, a koma utána túratva a prakszit, hogy hívja vissza.

Ugrott a fiú mindjárt.

– Tán rossz orvosságot adtál neki, amíg itt volt?

– Egész kiment a fejemből, hogy a feleségem elutazott.

– No – mondom –, ezt már én se hiszem.

Pár pillanat múlva vissza is jött az öreg.

– Hallod-e, – mondja neki a koma –, hívd ide Tónit, a primást, beszédem van vele.

– Bajos, nagyon bajos, – mondja Pepes –, kint van az egész banda csépelni Tóth Farkas úr szállásán. Nehezen eresztik el őket, nélkülük megáll az egész cséplés.

– A fenét – mondom –, olyan fontos munkát végeznek, tán ők az etetők meg a gépészek.

– Nem, – aszondja –, a primás meg a kontrás a pelyvát hordja a cséplő alul, a pikulás meg a búzás zsákot tartja.

– Jól van, elmehetsz, majd akkor üzenek én ki nekik – mondta a koma.

Pepes azonban nemigen akarta kifelé venni az irányt, csak állt, fél szemét állandóan a törkölyös üvegen tartva.

– Mondom, elmehetsz.

– Nagyságos úr, izé, ez a dugó, hogy is mondjam, nem egészen pászol, oszt mintha magától csurgana, tán egy kis hígítást még kibírna. – Avval már nyújtja is az üveget. Tényleg csak félig volt már.

A koma megint tele hígította.

– No, mire ez hazaér, – mondom –, nemcsak a fázását, de még a két lábon járást is elfelejti.

– Nem baj, estig majd csak kialussza magát, – így a koma.

– Ne csinálj – mondom – semmi bolondságot, legalább az első napon ne. Tudod, milyen irigyek az emberek.

Hasztalan volt minden beszéd, a komában már benne volt az ördög.

A prakszit kiküldte Tóth Farkashoz egy levéllel. Még azt akarta, hogy a levelet én is írjam alá. De már azt a bolondot nem teszem mondom. Nekem atyámfia a Farkas, a levél véletlenül a feleségé hez kerül, az meg továbbítaná az én asszonyomhoz. Nem, hiába, akármit, csak azt nem. De meg hirtelen eszembe is jutott a reggeli könyökbeütés. Dehogy írom alá azt a levelet. Még csak el se olvasom.

Nem is olvastam el, pedig tudom, hogy ezért megorrolt egy kicsit a koma.

Dél felé kászálódtam haza. Az ebéd is elmúlt, mint rendesen. Lefekszek, mondom ebéd után a feleségemnek. Olyan cudar meleg van, az ember úgyse tud ilyenkor mit csinálni.

– Jól van, úgyis át akarok menni délután egy negyedórászkára Icéékhoz, ha hazajövök, majd fölkeltelek.

A feleségem át is ment, én meg leheveredtem. Mi tagadás, ereje van a törkölynek, a fejem is nehéz volt egy kicsit. Csakugyan este felé vetődött haza a feleségem. No, én ugyan kialudtam magam. Szinte szédültem a hosszú alvástól.

Éppen gyűjtanék rá a pipára, hallom a prakszi hangját a gangban, beszél valamit az asszonyomnak.

– No, mi az fiatalember – szólok neki –, ahogy kilépek az ajtón?

– Kéreti a gyógyszerész úr, szíveskedjék átfáradni vacsorára, vendége érkezett.

– Kicsoda? – mondom.

– Nem láttam – mondja, de amikor a feleségem nem nézett oda, a bal szemével kacsintott.

No, a pernahajder, bizonyosan nem akarja az asszony előtt megmondani.

– Mit szólsz hozzá – fordulok némi izgalommal a feleségemhez.

– Nem bánom, de legkésőbb tízre itthon légy.

Jól sejtettem, csakugyan Farkas volt meg a banda teljes számmal. Pepesnek csurom víz volt a kócos feje. Úgy látszik, a koma elren. delte a józanságot, oszt vízbe kellett neki mártogatni a fejét.

A kertben volt terítve. Paprikás csirke volt meg sonkás palacsinta. Nagyon itatós ételek.

Szaladt az idő nagyon. A koma jó hangú gyerek, de a Farkas se hagyta magát. Szólt a nóta szakadatlan. Meg köll hagyni, kitartó cigányok a micink.

Egyszer csak eszembe jut, hogy nekem tíz órára otthon kell lennem.

Mondom a prakszinak, aki az asztal végén ült egész szótlánul, ugyan, öcsém, nézze meg, van-e már tíz óra.

Föl is állt, hogy bemenjen megnézni hány óra, mivel ingujjban voltunk, a mellényt és kabátot a szobában hagytuk, de hirtelen újra lehuppant a székre.

– Nini – aszondja –, alighanem szél érte a lábom, nem tudok ráállni – és elfakadt sírva.

Mínél jobban vigasztaltuk, annál jobban bőgött. Végre nagy ne-

hezen fölemeltük, hogy bevigyük lefektetni. Cipelés közben szívrepesztő hangon könyörgött nekünk, mondjuk meg a jegyzőnének, ne kívánja, hogy megölje az urát, ő úgysem nősülhet, mert elnyomorodott.

Meg is ígértük neki, noha a jegyző még legényember.

Le is fektettük a díványra. Farkas a dívány körül föl is hajtogatta a szőnyeget. Nagyon alapos ember, ami biztos, az biztos. Mink kimentünk újra a kertbe, és folytattuk, ahol elhagytuk.

Ahogy egyszer föltekintek, szinte megfagyott bennem a vér. Nézzétek, mondom, ég a Molnár Sztipán Vince háza.

– Nem a – mondja Farkas –, alighanem a nap kel föl.

– Hidd el neki – mondta a koma végtelen meggyőződéssel.

– Farkas ért hozzá, ő gazdálkodó ember, látott már ilyesmit.

– Tyű! – mondom – az is nagy baj, akkor már lehet, hogy el is múlt tíz óra, nekem haza kell mennem.

Hát a baj tulajdonképpen itt kezdődött. A koma meg a Farkas az egész bandával kísért haza. Természetesen az ablak alatt egy kicsit muzsikáltattak is.

Mikor belép a kiskapun, láttam, hogy a feleségem már enni ad az aprójószágnak. Még annyi időm se volt, hogy...

– Már hazajöttél – kezdte a feleségem a legfuvolább hangon, osztán íz...

Mondom, nem vagyok babonás, de ha a bal könyököm beleütöm valamibe, az okvetlen házi zivatart jelent.

A FENEVAD

Nem tudom, más hogy van vele, de ha nekem sietni kell valamivel, hát bizonyosan sokkal nehezebben leszek kész, mintha rendes tempóban csinálnám.

Legkivált reggelenként vagyok bajban, ha az öltözéssel sűrgetnek. Hatszor is becsípem a bőröm, míg egyszer begombolom az inggallérom.

Méreg az szörnyen, különösen, amikor végre nagy keservesen elkészülök a begombolással, akkor veszem észre, hogy a kézelőgombot erőltettem az ing nyakába.

Legalább valaki ott botromoskodna körülöttem, hogy bele tudnék kötni.

Éppen ilyen begombolási veszedelmekben voltam, amikor meghallom a koma hangját, ahogy hangosan köszönget a gangba.

Gyere, gyere – kiáltok ki –, magam vagyok, nincs itthon a feleségem, kint van a piacon.

De vörös a képed – így a koma, amikor belépett a szobába –, jó lesz vigyázni. Majd adok néhány piócat, hogy a fölösleges vért kiszivattyúzzák belőled. Szégyen volna rám, patikusra, ha téged, komám, meg találna ütni a guta.

– Ne beszélj bolondságot – mondom –, még ha üvegbe látom is úszkálni a piócat, kilel a hideg, nemhogy belém engedném csimpaszkodni. De meg nem vagyok én vérmes ember, hanem a méregtől vörösödhettem meg.

– Hogy lehet valaki mérges – így a koma –, mikor nincs itthon a felesége?

Erre nem is szóltam, hanem tovább keserveskedtem az inggombbal.

– Várjál csak, majd én – mondta a koma, avval már neki is

esett a nyakamnak. A szemem majd kiugrott a helyéből, olyan tapintatosan gombolt a koma, de csak mégis begombolta a gallérom.

– Az ádámcsutkádban van a hiba, azért lehet nehezen a gomblyukhoz férni. Igazán nem értem, miért nem is operáltatod le. Először is, de ne haragudj komám, nem is esztétikus dolog ilyen cudar nagy ádámcsutkát viselni, másodsor pedig az operációk hatvan százaléka sikerülni szokott. És miért ne esnél éppen te bele ebbe a hatvan százalékba? Hanem, hallod, ne a mi doktorunkkal vágattasd magad, nem azért, hogy így vagy úgy, de mintha neheztelne rád, oszt tudod...

– Ne bomolj – szakítottam félbe –, csak tán nem ment el tisztára a hajam, hogy ok nélkül daraboltassam magam. Legfeljebb, akinek nem tetszik az ádámcsutkám, az majd becsukja a szemét amikor velem beszél. De meg hagyjuk már ezt a bolondságot, oszt mondd meg, mi a szél hozott át ilyen korán?

– Ejnye, csakugyan majd el is felejtettem. Kérlek szépen, egy nagyobb dologról van szó. Nekünk, mint a falu intelligenciáinak, a faluval szemben bizonyos kötelességeink is vannak.

– Nono – mondom –, csak éppen azért, hogy lássa a koma az érdeklődésemet.

– Most, hogy a fenevadak annyira elszaporodnak a környéken s a lakosság érdekeit annyira veszélyeztetik, kötelességünk, hogy a lakosság érdekeit megvédjük.

Megszoktam már a koma nagy mondásait, de már a fenevadakat nem hagyhattam szó nélkül.

Elsősorban is fenevad erre mifelénk három év óta nem járt. Azért, ha jól vesszük, akkor se járt, hanem az oláj taligán húzta. Egy keshedt vén medvét, akinek már jártányi ereje sem volt. Maga az oláj táncolt, a medve meg nézte. De azért így is szép volt.

Nem hinném, hogy ez a vén medve megszökött volna, de mondjuk, ha meg is szökött, semmi szín alatt se szaporíthatott, merthogy férfigedve volt. Mondom emiatt nem hagyhattam szó nélkül.

– Micsoda fenevadakról beszélsz, komám?

– Ugyan ne tedd magad – szinte méreggel a koma. – Hát nem hallottad tán, hogy kedden elvitték a plébános úr magló lúdját,

szerdán Szabó Matyiék tyúkjait szedték össze, ma virradóra meg Kovácséktól meg Ferency Antaléktól szedték össze az apró jószágokat?

– Hallani hallottam, de hun van itt a fenevad?

– Más ember magától rágyünne, de úgy látom, csakugyan gyön-gül a fejed. Hát a rókák nem fenevadak?

Nem akartam visszagorombáskodni, mivel vendég volt a koma, hát inkább hallgattam.

Bánja a manó, akárminek nevezi is ki a komám a rókát, ha egyáltalán van róka, mert erről nem beszélt eddig senki a faluban.

Ugyan búcsúkor sok szó esett rókáról, de az egész más természetű emlegetés volt, meg arról nem is illik beszélni. Elég baj az annak, akinek a gyomra nem bírja el az italt.

– No és honnan tudod, hogy róka garázdálkodik?

– Honnan? Hát nincs nyom utána. Márpedig ha nyom nincs, akkor csak valami ravasz állatról lehet szó.

– Mondjam-e még?

– Talán – mondom – azért mégsem olyan biztos, hogy róka. Hátha talán...

De be se hagyta fejezni a koma a mondatot, nagy méreggel rám szolt: ha ki akarod magad vonni a kötelesség alól, akkor mond meg egyenesen, fölösleges a sok szó.

– Jó van no, dehogyan akarom, már azt szeretném hallani, mit akarsz tulajdonképp.

– Hát kérlek szépen – csillapodott le a koma –, holnap hajnalban fel fogjuk keresni a rókákat a határban és végzünk velük.

– Jó, jó de tudod a lakásukat?

– Bíz rád, nem vagyok én gyerek. Föltétlenül a határszéli kis nádasban tanyáznak. Különben a prakszi, mikor biciklin ment a múltkor Hegyesre, látott is a nádasba olyan vörösfélét besurranni. Dögivel van ott a róka, barátom, már élni se tudnak egymástul, azért járnak be a faluba.

– Na és kik fogják őket lövöldözni?

– Nevetséges kérdés, hát te meg én, meg a prakszi, meg az aljegyző.

– De izé, hogy is mondjam, például én mivel lőném, hiszen tudod, hogy fegyverem sincs, de meg katonailag ki sem vagyok képczve, tudod, a lábam miatt, ámbár láttam már sokkal lúdtalpúbbat is, aki katona volt. De tudod, az ember szerény, oszt nem vitatkozik a sorozókkal.

– Na ami a lábod illeti – ilyen gorombán a koma –, igazuk volt, lőni pedig a revolveremmel fogsz. Én viszem a vadászpuskámat, az aljegyző elkéri a plébános úr puskáját, a prakszi pedig a flóbertjét hozza.

– Talán – mondom – inkább én vinném a flóbertet, izé, veszélytelenebb.

– Nem lehet – így a koma. – A prakszinak nem adhatjuk a revolvert, nincs jóba az aljegyzővel, tudod, a postakisasszony miatt, s amilyen bolond, még kárt tehet az aljegyzőben.

No, így csakugyan meg kellett myugodnom.

– És mikor lesz az indulás?

– Hajnalban. Majd bekopogok érted.

Nem valami szívesen kelek föl hajnalban se ilyen, se olyan rókáért, de nem akartam a komával haragot, hát belenyugodtam.

Alig aludtam el, egyszerre zörgést hallok az ablakon. Nini – magamba – ugyan hamar virrad, úgy érzem, még egy hujját sem aludtam.

– Ki az? – kiáltok ki az ágyból.

– Én – hallom a prakszi hangját –, tessék csak az ablakhoz jönni.

– No mi újság?

– Tessék nyugodtan aludni, nem lesz vadászat.

– Tán megbetegedett valamelyikök?

– Nem, de megvan a róka!

– A csudát! Hohyhogy?

– Tóth Farkas Burkus kutyája ezelőtt egy órával megfogta. Már bent is van a községházán. Lajbis volt a róka, a második kontrás. Az albíró már beszélt is vele. Most borogatja neki a kisbíró a tetsiktudniját, mert ravasz az ilyen cigányféle, képes még orvosi látéletet is fölvetetni.

– Igazán sajnálom, hogy elmarad ez a kedves kirándulás – így a prakszinak, magamba –, no, annak a gazember Lajbisnak viszek

be reggel dohányt, ki tudja, micsoda szerencsétlenségből szabadított meg.

A komával másnap nem tudtam beszélni, mivel sürgősen el kellett utazni valami herbatea ügyben összehívott gyógyszerészgyűlésre.

AZ ÓKORI SÍR

Nem tudom, ki hogy van vele, de én szeretek korán megvacso-
rázni. Ugyan nem mondhatnám, hogy valami nagyon korán fekvő
ember lennék, oszt az alvásban zavarna a késői evés, de így vagyok
szoktatva. Másnap csak érzi az ember, ha nem a rendes időben
evett.

Nem is fáj a gyomrom soha. Azért elgyün az, hogy az ember
aszondja: nem tom, mi van velem, de baj van a gyomrommal. Az
asszony meg olyankor mindjárt kész a szóval: mondtam, ugye, az
este, hogy azt a harmadik darab húst hagyd meg, de persze én
mindig hiába beszélek.

Arra vetek, hogy tán az uborkasalátában lesz a hiba, én meg így,
de nagyon szerény hangon. Pedig, mondom, sose fáj a gyomrom,
de az ember mégis átallja a felesége előtt, hogy minden ok nélkül
egy kis pálinkát igyon. Nem azért mintha így vagy úgy, de szót
spórolok vele.

Éppen ilyen kis pálinkázást intéztem el a vizitszobában, merthogy
nálunk a pálinka bent lakik a vizitszoba kisasztalán, ámbár sokkal
célszerűbb lenne, ha kint tartaná a feleségem a gangban, amikor
benyit a prakszi.

– No, éppen jókor mondom, fogja ezt a poharat.

– Köszönöm, de most ettem éppen egy kis vajás kenyeret, utána
nem tudok pálinkát inni, de meg már ittam is utána egy kis szil-
vóriumot.

– Eperpálinka? az más, az gyógyhatású – mondta a prakszi, és
szinte gyógyította magát.

– Hát mi jót hozott, öcsém?

– Kéreti a gyógyszerész úr, fáradna át hozzánk.

– Nem tudja, mit akar?

– Nem, fogalmam sincs róla, egész reggel a lexikon van a kezibe, azt olvasgatja.

– No, mindjárt ott leszek.

Alig következett el a prakszi tőlünk, már én is fölcihelődtem, hogy indulnék.

– Hallod, hékám – szólok az asszonynak –, átmék egy kicsit a komához, aszondja a prakszi, valamibe fönnakadt, segíteni hív.

– No eltalálta, kit hívjon – így a feleségem –, de én úgy tettem, mintha nem hallanám.

Ahogy belépek a patikába, nagy vitatkozásba találok a komát az orvossal.

– Gyere csak – aszondja a koma –, próbáld te meggyőzni a doktort, ha tudod.

– Miről van szó?

– Örültségről – így a doktor –, a komád örültségéről.

A prakszi elkaffantotta magát.

– Mit röhög, maga, maga...

De amíg a koma az odaillő becsületsértést kereste, addig a prakszi kivágta magát, hogy aszondja, a doktor úr tévedésit.

– Az más – aszondja a koma.

– Hát arról van szó, kérlek – kezdi a koma –, tudod, a szőlőm végiben van egy domb. Miután az egész vidék itt olyan lapos, mint a, mint a, szóval lapos, hát azt a dombot nem a természet izé.

– Mit szólsz hozzá?

Ámbár fogalmam se volt róla, mit akart a komám mondani, nem mertem újra kérdezni, mert láttam a mérget, hát aszondtam, itt nálunk, különösen mostanság, minden lehet. Magamba, majd lassan a beszédjükből rágyüvök, miről a nagy disputa.

– Bolondéria – így a doktor. – Hun vagy avar sírokat akarsz itt föltalálni és éppen a te szőlőd végibe. Inkább találj föl valami jó hajnövesztőt, azért vagy patikus. Hagyd te azokat a sírokat, amik úgysincsenek mifelénk.

– Pardon – szól bele a pult mögül a prakszi –, Csóka sokkal kisebb hely, mint mink, és ha ott tudtak találni, akkor azt hiszem, hogy a gyógyszerész úr is fog találni.

Látszott a komán, hogy a prakszi minden bűnét megbocsátotta ezért az okos beszédért.

– Hozza ki, fiam, a törkölyt – így a koma, de olyan lágy hangon, hogy szinte én is elérzékenyültem.

Ahogy kihozta, oszt öntött a poharakba, a doktor is szelídebb lett.

A koma nemigen nagy szónoki tehetség amúgy, de a törköly jótékonyan szokta befolyásolni. Így pálinkázás közben aztán egész értelmesen elmondta, hogy neki nagy a gyanúja, hogy a domb alatt, mármint a szőlője melletti domb alatt érdekes leletre fogunk bukkanni, erős a gyanúja, hogy aranyakra és drágaköves ékszerekre is fogunk találni.

Ahogy javában magyaráz a koma, begyűn a patikába a káplán.

A koma intett, hogy hallgassunk előtte.

A káplán úr is leült közénk. A prakszi neki is hozott poharat. Ahogy önt neki, elkezd könnyezni. Hát magának mi baja van, kérdezi az orvos.

Én már előre tudtam, hogy baj lesz a prakszival, mert láttam, amíg mink hármásban a tudománnyal birkóztunk, titokban könyv nélkül nyakalta a törkölyt. Még magamba, ha ez a cudar erős törköly összekapaszkodik az én eperpálinkámmal, ami már a prakszin belül van, csúnyán földhöz teremtik a józan eszít, mert amúgy is gyenge a természete. Nem dicsekvésből mondom, de olyan cperpálinkám van, hogy a budzsáki kántor, akit megkínáltam vele, aszonta: ez már igen, ez már teszi.

Pedig az igazán ért hozzá.

Mondom, könnyezik a prakszi, de nem szól vissza az orvosnak.

Ahogy oszt koccintunk, egyszerre hangosan elbőgi magát: Tisztelendő úr, hallgassa meg egy apátlan-anyátlan árva panaszát, ne engedje meggyalázni drága szüleim sírját.

A káplán nem régi ember nálunk, hát nemigen ismeri a prakszit, egész megátalkodott.

– De kérem, csillapodjék, ki akar ilyen rettenetes dolgot elkövetni?

– A doktor úr – így a prakszi keserves zokogással –, néhány hitvány arany ékszerért.

Nagy keservesen aztán lé is fektettük a szobájában.

– Sose lesz belőle valamire való gyógyszerész – aszondja a koma –, nem bírja az italt.

– Szegény árva – sajnálkozott rajta a káplán –, talán majd csak megerősödik a természete.

– Nem árva ez, él apja-anyja – így a koma –, csak a törköly erős neki.

Ámbár magam se hittem, hogy valami hun vagy avar fejedelem sírja rejtőzne a koma szőlője mellett, de hát ráhagytam magamba, úgyse nekem köll ásni, vigye a patvar, akárhogy is föltúrják azt a dombot.

Dél volt, mire szétszéledtünk a patikából.

Ebéd után egy kicsit ledültem. A koma ébresztett föl, hogy aszondja, korábban vacsorázzak, mert estefelé jön értem kocsin, oszt kimegyünk a tetthelyre, mármint a dombhoz.

Csakugyan ott is állt a kocsi előttem, alighogy a számat megtörültem. A koma maga hajtott. Hátul a prakszi ült, kezébe a bicikli-lámpát szorongatva.

No, mondom, hát a kocsis? Barátom, ilyen fontos dologba fölösleges beavatni mindenkit.

Ahogy most föllépek a kocsira, három ásót látok lefektetve a koci fenekén.

– Minck – mondom – három ásó?

– Mer hárman vagyunk – így a koma.

– Tán csak nekem nem szántál ásót, nemigen tudok én az ilyesmihez.

– Meglátod, milyen élvezet lesz. Olvashattad, hogy egyetemi tanárok étlen-szomjan képesek napestig egy-egy régi sírban turkálni. De azért valahogy nem egészen voltam megnyugtatta.

Meg is érkezünk, oszt a komám szakszerű vezetésével kezdünk is az ásást. Alig tettem néhány ásónyomást, fájás nyilallott a derekamba.

De aztán az ördög ebbe a pogány avar fejedelembe, mondom mérgesen, én úgy nem bolygatom tovább. Ha kétezer esztendeig megvolt békességben, ezt a néhány évet, ami a föltámadásig még hátra van, megvárhatja, avval lecsaptam az ásót.

– Ne bolondozz, komám – így a patikus –, ne kockáztasd a világhírnevünket azért a rozoga derekadért.

Hasztalan volt minden rábeszélés, nem vettem többet ásót a kezembe, hanem lehevertem a föbe.

A koma meg a prakszi dolgoztak szorgalmasan, bá a prakszi még mindig szédült volt egy kicsit a reggeli pálinkaivástól.

Ahogy beesteledett, a prakszi meggyújtotta a bicikli lámpáját.

– Legalább a lámpát tartsd. – Hát azt tartottam is.

Egyszer csak megszólal valaki a hátunk mögött a sötétben. A prakszi majd belecsett a gödörbe, úgy megijedt.

Az öreg Babarczi, a mezőőr köszöntötte ránk a jó estét.

– No, mire végzik?

– Ehun-e, ásunk – mondta a koma.

– Nono – mondja Babarczi –, jót tesz egy kis mozgás az uraknak is, ámbár a dombért kár, hogy így leszedik a tetejét.

– Miért volna kár – mondom.

– Mert nehezen hordtuk össze.

– Kicsodák? – kérdezi a koma, de olyan hangon, hogy a lámpást majd kiejtettem a kezemből.

– Mink csőzők, ezelőtt jó húszegynéhány esztendővel, hogy jobban ellássunk messzire.

Hazafelé nem szólt egyikünk se. Ahogy a kocsirol leszállunk, aszondja a koma: no, ha ebből kitudódik valami, akkor először is lelövöm a prakszit.

A prakszi akart valamit mondani, de ahogy ránézett a komára, elakadt a szava, oszt beódagott a kiskapun.

Egész éjszaka borogattam a derekam. Amit egy-egy nyilalásakor a komának kívántam, oszt a kívánságom fogott volna, ő még keservebben forgolódott volna az ágyában, mint én.

A TUDOMÁNYOS BÁL

A manó tudja, mi van az idén ezekkel a dohányokkal, zölden szedték-e le vagy a beszárítás nem olyan, mint más esztendőkbén, alig szívja az ember a pipát egy hétig, máris eldugul a szára. Pedig szemre nagyon szép sárga levelek, oszt olyan fehér pöttyek is vannak rajta, mint a Kuba-szivaron voltak valamikor, de mondom, hamar mocskolják a pipa szárát.

Azt nem lehet mondani, hogy nem égne rendesen, vagy hogy több gyufát kívánna, mint más esztendőbe, de azért mégis mondom, nem olyan, mint például a tavalyi, amit szó nélkül nem állt az ember, ha rágyújtott: akár a tej, oszt mégis van zamatja.

No, magamba, hogy a karácsonyi ünnepeket semmi se zavarja, rendbe hozom a pipámat. Meg, az igazat megvallva, nagyon alkalmas pulykatollat is szedtem a karácsonyi pulykából, szinte magamagától kínálkozott az alkalom a pipatisztításra. Hiába, csak a legalkalmasabb erre a pulykatoll, akárki is mit mond.

Máskor az udvaron szoktam a pipámat rendbe hozni, nem azért, mintha tudja Isten, ezt a szobában nem lehetne megcsinálni, mert legénykoromban igencsak a szobában csináltam, de hát a feleségem nem nagyon szíveli, ha az ilyesmit odabenn intézem.

Most, hogy az idén olyan cudar hidegek jártak, különösen karácsony böjtjén, no mondom, nem vesződök én abba a hidegbe odakünn a pipákkal, a feleségem úgylis el van foglalva a karácsonyi sütéssel a konyhán, majd én szép csendesen odabenn a szobában kitisztítom a pipákat.

Hogy olyan sötétes volt, az ablakhoz húzódtam. Már kettőt olyan szépen rendbe hoztam, hogy öröm volt ránézni, mikor a harmadik csutoráját tisztítottam a pulykatollal, a toll megbolondult, oszt se ki, se be a csutorából. Először húzogattam én lassan, de

hogy nem jött, méregbe jöttem, oszt nagyot rántottam rajta, oszt a könyökömmel szépen belesétáltam az ablaküvegbe.

A nagy csörrenésre beszaladt a feleségem a konyhából, osztán megmondta a véleményét a pipákról, de meg énrólam is.

Nem az az ember vagyok, aki szereti a családi zörgéseket, de meg ha visszaszólok is, attól úgyse gyógyult volna meg az ablaküveg. No meg mind a három pipám tiszta is volt már, semmi értelme se lett volna annak, hogy a karácsony böjtjét én is megzavarjam a hangos beszéddel.

Máskor nem volt hét, hogy legalább egy ablakostót ne virdított volna végig az utcán, most bizonyosan egy hónap is beletelik, amilyen szerencsém van, hogy tótot lássunk a faluban.

Ahogy ragasztom éppen be az ablakot papírral, izent a koma, hogy estére átjönnék.

E miatt az üzenet miatt a feleségem újra kezdte az ablak miatt az észrevételeit, de én hamarosan kabátot kaptam magamra, oszt elmentem a községházára, hogy szóljak a kisbírónak, ha netán ablakostót kerülne a faluba, küldje el hozzánk.

Onnan átmentem a komához a patikába. Az egyik széken Klein ült, az árendás, a képe föl volt kötve egy szalvétával. Olyan volt, mint egy nyúl. A prakszit valami fogcseppet adott neki egy kis pálinkás üvegbe, mivel a foga fájt.

– Jó, hogy jössz – mondja a koma. – Klein úr éppen most mondja, hogy a nagy kocsmaszobát karácsonyra kimeszeltette. Egy ötletem van, barátom, ami bizonyosan neked is meg a doktornak retszeni fog.

Ugyan arra még nem volt eset, hogy a koma ötlete valamikor a doktornak vagy nekem tetszett volna, de nem szóltam, különben is alig fél órája törtem be az ablakot, nem akartam magam újra izgatni. Mondom, inkább nem szóltam semmit. Haragudjon már egyszer a doktorra is, ne csak mindig énrám. Különben is a pálinka iránt a koma még nem intézkedett, addig úgyse jogerős semmiféle ötlet.

Alighogy az árendás elment, jött a doktor. Látszott a prakszin, hogy büszke arra, hogy a főnökének ötlete van, mert feltűnő előkelően viselte magát. A doktornak is azt mondta, mikor belépett,

hogy: „van szerencsém”, pedig máskor mindig alászolóját mondott.

Mondom, egy kicsit én még mindig az ablak miatt izé, de azért mégis észrevettem.

Amikor a pálinkát a prakszi a szokott módon kiöntögte, megszólalt a koma: kérlek, doktorkám, az előbb itt volt a Klein, a koma is hallotta, hogy a kocsmaszobát újra meszeltette. Kérlek szépen benneteket, azt el kell ismernetek, hogy ez egy kultúrtény, amelyet egyenesen bűn volna részünkről, a falu intelligenciái részéről ki nem használni. Egyébként is régi tervem már, lehet, hogy nektek mondtam is, de ha nem is mondtam, bizonyosan akartam. Annyi bizonyos, hogy a prakszinak több ízben említettem, hogy a mi népünk azért van annyira elmaradva, mert mi nem foglalkozunk a műveléssel.

– Pardon – mondja a prakszi –, a főnök úr tényleg többször említette, egyszer kabaré-énekesnőket is akart hozatni, de a nagyságos asszony... – hanem a prakszi nem folytathatta tovább, mert a koma úgy ránézett, szinte a lélegzete is elakadt.

Mink úgy tettünk, mintha nem hallottunk volna semmit.

– És hogy gondolod, kérlek, a népek művelését, és mi összefüggésben van ezzel a Klein kocsmája.

– Kérlek szépen benneteket, de nehogy azt gondoljátok, hogy ez csak most jutott eszembe, ki kell jelentenem, hogy ez már régi tervem, s hogy csak most mondom el, ennek az az oka, hogy az akadály, ami eddig tervemet megakadályozta, megszűnt, s így végre a népművelés terére léphetünk.

Bár mondom, az ablaktörés még mindig nem ment ki a fejből, azért megkérdeztem, milyen akadály állta útját a tervnek.

– Kérlek szépen, olyan füstös volt már a Klein kocsmája, hogy ott egyáltalán szó sem lehetett arról, hogy a népet műveljük, most azonban, hogy kimeszeltette, szóval azt hiszem, mind a ketten megértettetek.

– Roppant kíváncsi vagyok, hogy akarod te művelni a népeket a Klein kocsmájában.

– Pardon – azt mondja a prakszi –, azt hiszem, a főnök úr népies tánciskolát akar létesíteni.

– Hallja, ne ejtsen kétségbe bennünket a zöldségeivel. Egyébként is jegyezze meg, ha népművelésről van szó, akkor maga hallgasson, de egyébként is hallgasson, de különösen akkor hallgasson, ha látja, hogy intelligens emberek okos dologról tárgyalnak.

– Látjátok – fordult felénk, szinte szenvedő arccal a koma –, sokszor kétségbeesés fog el, ha elgondolom, hogy másfél évi emberfeletti munkám eredménye majdnem egyenlő a semmivel.

Mink láttuk, de azért a doktor mégis megkérdezte újra, hogy mi lesz az a népművelés.

– Hát kérlek szépen benneteket, úgy gondolom, hogy tudományos előadást tartanánk karácsony másnapján este, utána pedig bál volna.

– No és ki tartaná a tudományos előadást – kérdeztem én, már mondom, az ablakot, de jobb is, ha nem gondolok rá.

– Miután minden ünnepnap este lenne egy ilyen tudományos bál, hát fölváltva művelnék a népet. Az első tudományos előadást én tartanám – mondja a koma.

– No és mi volna az – kérdezte a doktor.

– Azt hiszem, ti jónak találnátok, ha az orosz-japán háborúról olvasnék föl. A mi népünk ugyanis, bizonyosan ti is észrevettétek, abszolúte sohase beszél az orosz-japán háborúról, tehát kézenfekvő, hogy nem is tud róla. Egyébként pedig nekem ez meg van rövid írásban.

Én nem szóltam a koma ötletéhez semmit, mért legyen mindég én a bűnbak, szóljon a doktor, vele úgyse mer gorombáskodni.

A doktor rám nézett, hogy mit szólok hozzá, de én tettem magam, mintha az egésztest már el is felejtettem volna. Magamba, nekem úgyis elég a magam baja, minek böszítsem magamra a komát.

Nem hittem volna a doktorról, hogy olyan gyáva legyen, de helyeselte a koma terveit.

A törköly lassan fogyogatott, én magam is egész meg voltam már vigasztalódva. Körülbelül a dél vetett haza bennünket.

A jegyző a koma kérésére ki is doboltatta karácsony másnapjára a tudományos bálát. Úgy beszéltük meg, míg a koma fölolvast

tart, addig ott maradunk, utána pedig elmegyünk Tóth Farkasékhoz, ahová már az asszonyaink a fölolvadás előtt elmennek.

Hát csakugyan szépen ki volt meszelve a kocsmá, oszt világos is volt egészen, mert Klein erre az alkalomra a lámpa cilinderét is megtisztította.

A koma a prakszit előreküldte a rendezés miatt. Mink a prakszist nem láttuk, mikor beléptünk, de annál jobban szemet szúrt Pepes meg bandája.

– Nézzetek csak oda – így a koma Tóth Farkashoz meg hozzám –, a kultúrának még csak az előszele fújdogál, és máris milyen óriási változást idézett elő a bandába.

De tényleg egész másképp, mint egyéb kocsmái tánckor. A Pepesen egy zöld, hosszú fináncabát volt, a lábán sűrűke vászon női cipő. A Firincsen mellény, ing ugyan nem volt rajta, de viszont fekete másli volt a nyakára kötve. A banda többi tagjai pedig meg voltak mosdva.

Alighogy elhelyezkedtünk, éktelen csörömpölés hallatszott be a söntésből és Klein jajveszékése.

A prakszi ugyanis addig rendezkedett, még teljesen el nem készült. A szerencsétlen föl akart mászni a söntésben a poharas stélázsira és az egészset feldöntötte.

Persze a koma azonnal kisietett, de már akkorra az albíró kihúzta a prakszit a stélázi alól.

– Rettenetes – mondja a koma –, az egész világ erről a szégyenről fog beszélni, hogy egy kultúrestén ilyesmi előfordulhat éjfél előtt.

Aszondja a doktor, hát kérlek alássan, el lehet kerülni a szégyent.

– Hogyhogy? – kérdi a koma.

– Ki kell kapcsolni a kultúrát, ne tartsuk meg ma este a fölolvadást.

A koma mindjárt intézkedett is, hogy Pepesék rákezdjék a csárdást.

Mink egy darabig állva néztük a falu multságát, majd a koma parancsára Klein egy asztalt hozott be, ami mellé telepedtünk.

Jó fél óra múlva megjelent a prakszi is az albíróval, akik addig sétáltak az udvaron, hogy a gőz egy kicsit kimenjen a fejéből.

Mink egész elfeledkeztünk az asszonyokról, ámbár nekem éjfél

fél éjszaka jutott, mintha valahol várnának bennünket. De senki se indított, én se mozgolódtam. A hajnal vetett bennünket haza.

A feleségem véleményét még nem ismerem a kimaradásunkról, mert azóta egyáltalán nem beszél velem, pedig már öt napja múlt a tudományos bálnak.

A koma ugyancsak így van a feleségével.

Csak az vigasztal bennünket, hogy egy kicsit csendben lehetünk otthon, meg az, hogy a kultúra úttörői ritkán szoktak részesülni a kellő megértésben és méltánylásban.

DISZNÓTOR

Ki vagyok békülve az esztendő mind a tizenegy hónapjával, csak éppen evvel a nyavalyás novemberrel nem. Ha rajtam állna, még a kalendáriumból is kitörölném. De igaz is, az ember egész évben jól megvan, de ha ez a se ki, se be hónap eljön, mindjárt megfázik, mert nem is tudja, hogy öltözzön. Télikabátban izzad, ősziabátban fázik, no meg az a temérdek eső.

Éppen erről diskurálgattunk a patikában, még egy kicsit meg is mérgesített a doktor, mert aszondja, erre a hónapra okvetlen szükség van, részint a természetnek, az eső miatt, részint pedig az orvosoknak a jövedelem miatt.

Hát jó, tudom én, hogy köll az eső, de ennyi mégiscsak sok egy kicsit.

– Csak az a bosszantó – aszondja a koma –, hogy ilyen cudar időben le kell vágnom a disznót. Már két napja nem eszik. Legálább egy kicsit megfagyna, hogy ne sároskodna az ember.

– Pardon – aszondja a prakszi –, valószínűleg reggelre megfagy, az este hallottam a vadludakat, észak felé röptek.

– Örület – így a koma –, hogy egy embernyi ember, aki másfél éve patikában gyakornokoskodik, még mindig ne tudjon annyit, hogy ha a vadludak fölfelé húznak, akkor meleg idő várható. Az embernek kétségbe kell esni a mai generációnak a tudományok iránti érzéketlenségén.

Ahogy a koma mérgelődik, bejön a komaasszony.

– Izentél-e már a böllérnek?

– Ejnye, jó hogy szóltál – aszondja a koma –, egész kiment az eszemből. Szalajtasd át a kocsist érte.

Jó fél óra múlva be is állított a böllér, pedig ott lakik hatodik ház a patikához, de taktikából nem jött mindjárt, hadd lássa a koma, hogy most ő van rászorulva. Ugyan, azt meg köll engedni,

olyan májas hurkákat tanult városi hentes se tud csinálni, mint ez a Bezegei Jóska, pedig csak böllér, aki magamagától gyűtt rá a disznóval elbánó tudományra.

– Holnap akarnék vágni – így a koma –, azért izentem kendért, nehogy másnál is vállaljon.

– Lehet – aszondja Bezegei –, csakhogy az idén drágább lett a vágás.

– Már hogy lett volna drágább – mondja a koma. – Ötven dinár untig elég. Ezért városon hentes is elbánik egy disznóval.

– De nem úgy, mint én – mondja Bezegei.

Láttam, hogy a komám képe kezd vörösödni, hát beleszóltam, nehogy a koma veszedelmet csináljon.

– Nézze – mondom –, városon a hentes ipart is fizet, oszt mégis megelégszik ötven dinárral.

– Már pedig nyolcvanon alul nem gyüvök.

– Hát akkor – aszondja a koma – otthon marad kend. De most már, ha ingyen gyünne se köllene.

Hamarosan el is ballagott a böllér.

– Kár volt – mondom –, hogy nem alkudtál meg vele, kérdés, hogy egy disznó kedvéért kijön-e a hentes a városból.

– Ugyan kérlek, erre nem is gondolok, le fogom vágni magam.

– Bajos ez – mondom – nagyon, azt a disznót le is köll szúrni, a pörkölés is egy kis tapasztalatot kíván, de meg van avval munka elég.

– Na hallod, egy ilyen paraszt, mint ez a Bezegei, el tud banni egy disznóval, és két-három úri ember ne tudna.

– Hogy érted ezt? – kérdi az orvos.

– Hát majd mívában megcsináljuk.

– Izé, kérlek szépen – mondom én –, előre is kijelentem, szúrni nem szúrok, azt én nem bírom, én legfőljebb meg tudom darálni a kolbászhúst.

– Nyugodt lehetsz, a szúrászt úgyse engedném át másnak. Elvégre az ilyesmit nem is lehet másra, mint vadászemberre bízni. Egyébként sokkal ártalmatlanabb és veszélytelenebb dolog, mint-ha az ember vaddisznót szúrna le. Pedig vaddisznót is volt alkal-mam eleget leszúrni prakszikoromban.

Ugyan sose hallottam, hogy Csantavéren valamikor is laktak volna vaddisznók, mert hogy a koma ott volt prakszi, de ráhagytam. Mondott már sokkal merészebbet is a koma, oszt mégse dőlt el a torony, de még ha szólok ellene, különösen, ha egy kicsit mérges, akkor mindjárt avval gyün elő, hogy jobb, ha nem szólok, mivel nekem lúdtalpam van.

Pedig igazán, nem azért, mert az én lábam, de senki észre se venné, különösen, ha ülök. De meg nem is lúdláb, de mondom, nem azért, mert az én lábamról van szó, de inkább tán egy kicsit mélyebben fekszi meg a talpam a cipőt, oszt izé, azért olyanféle.

Másnap reggel csakugyan át is mentem, hogy segítsek, ámbár őszintén szólva, nemigen néztem még közelről disznóvágást, mert egy kicsit gyenge a természetem.

Már javában forrt a víz, a koma meg a kocsis nagyban élesítették a kést.

– Hát kérlek – mondja a koma –, rögtön kezdjük. A kocsis, te meg a prakszi lefogjátok, én meg egy pillanat alatt végzek vele. Azonban előbb igyunk egy pohárka pálinkát.

A kocsis ki is csalogatta a hízót az ólból.

– Na koma, ha a kocsis kirántja a disznó alól a lábát, te bal felől, a prakszi meg jobb felől jól szorítsátok le.

Csakugyan, a kocsis egész rendesen elgáncsolta. Mi pedig, ahogy a koma mondta, szorítottuk is a földhöz. Nehéz volt nagyon ott gebezkedni a disznó fölött, hát mondom a komának, hogy siessen, mert kezd elhalni a karom.

– Rögtön – mondja a koma, avval odamegy a gang előtt kitett pálinkához és iszik.

– Siess – mondom –, mert én már egész zsibbadt vagyok.

Erre csakugyan neki is kászálódott. Kezébe vette a kést, a bal kezével pedig elkezdte tapogatni a hízó tokáját.

– Mit csinálsz?

– A szívét tapogatom. Az, kérlek, roppant fontos, hogy az ember eltalálja a szívét.

No, magamba, ebből nem sok jót nézek ki, de nem szóltam.

– Pardon – aszondja a prakszi –, akkor fordítsuk meg a disznót, mert a bal fele alól van.

Aszondja a kocsis, le lehet azt szűrni így is.

– Persze hogy le – mondja a koma, avval becsukta a szemét, a konyhakést meg nagy erővel előretolta és sikerült is neki átszűrni a hízó sonkáján a bőrt.

Úgy látszik, szokatlan volt ez a disznónak, mert felugrott, mink hárman háromfelé estünk.

A disznó meg, a bőrében a késsel, be a gangba, onnan meg a vizszobába.

A koma meg a prakszi utána. Én nem mozdultam az udvarról, mert én jól hallottam a csörömpölést bentről. Biztosan feldöntötte az etazsért.

Én szép csendesen kint maradtam, oszt iszogattam az ijedtségre egy kis pálinkát.

Ahogy nagy keservesen kizavarták a disznót a szobából, akkor lépett be az udvarra a doktor.

– No, hogy álltok már?

– Ni – mondja a doktor, meglátva a disznót –, vegyétek el tőle a kést, mert még kárt tesz valakiben.

De csakugyan úgy lógott a kés a sonkája bőrében, mint egy kard.

De a doktor nem avatkozott bele tovább, mert a koma ránézett, hogy szinte keresztülszúrta.

– Prakszi, hozza ki a puskámat – így a koma –, le fogom löni ezt a dögöt.

A prakszi hozta is.

Mink félrehúzódtunk, egész a koma háta mögé.

A kocsis az ól mellé hajtotta a disznót.

A koma céloz, s tényleg, két tyúk meg egy kakas le is esett az ól tetejéről.

Erre már a komasszony se nézte, hogy ott vagyunk, kivette a puskát a koma kezéből, oszt mondott neki egyet-mást.

A kocsis meg átküldte Bezegi Jóskaért, aki aztán el is intézte a hízót.

Vacsorára persze mink is ott voltunk. A koma egész vacsora alatt föltűnő szótalán volt, hanem úgy éjjel felé megoldotta a bor a nyelvit.

– Na – mondja a doktornak –, láttad reggel azt a lövést? Csak úgy purclizott le mind a három az ól tetejéről. Gyakorlat és éles szem kell az ilyesmihez, barátom. Hanem persze, te meg a koma az ilyen bravúros lövést nem is tudjátok értékelni.

– Pardon – mondja a prakszi –, tulajdonképpen az benne a csodálatos, hogy a disznóra tetszett fogni a puskát és...

De a prakszi nem fejezte be a mondatot, mert a koma úgy ránézett, hogy ijedtemben én is a doktor poharát vettem fel a magamé helyett.

Hanem ami igaz, igaz, sok az a nyolcvan dinár, de mondom, olyan májas hurkát, mint amilyent ez a Bezegi tud csinálni, még tán egy tanult városi hentes se tud.